

1.

I. szám. 1869. Decemb. 7.

677

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépírodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ-TULAJDONOS:
az „ATHENAEUM”
E. TÁRSULAT.

A képeket kitűnőbb művészeink rajzolják s metszi BUSZ K.

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 ft — kr.
félévre	3 ft — „
negyedévre	1 ft 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petítisor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

As előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1869.

NYOMATOTT „AZ ATHENAEUM”
(SZERKESZTŐ: SZOKOLY VIKTOR)
NYOMDÁBAN.

TARTALOM.

Cikkek: „Az erdei lak“ Eperjes mellett. *Haviár Daniól.* — „Mátyás király Erdélyben.“ (Történeti korrajz.) *Deák Farkastól.* — „A szirén.“ *Spolarich Lajostól.* — „A mélységben.“ (Egy utazó elbeszélése.) — „A kocsikről.“ *T—i Gy.* — Egy hét története. *Vadnay Károlytól.* — „Vegyes közlemények.“ — „Zenészet.“ — „Szerkesztői üzenetek.“ — „A kiadó-hivatal üzenetei.“ — „Újdonságok.“

Képek: A Petőfi, Tompa és Kerényi által megénekelt „Erdei lak.“ (Fénykép után.) — A szirén. — A mélységben. — Magyar felvidéki képek: Trencsén vára. Samlicz vidéke. Szepesváralja. A Duna N.-Marosnál. — Danjalich és Láhner honvédtábornokok sirja a mácsai p. kban.

Irodalom.

— („Jelen viszonyaink az ó-classicai műhoz.“) Ezzel kapcsolatban: Ellenbírálat Tótfy János ur bírálatára és Homér Iliasa első éneke és Xenophon Anabasisa első könyve magyartításának bírálatja; *Szepest Imréstől.* Huszonhárom tö-

mött ív. Nyomatott Bécsben, Holzhausen Adolf es. k. akadémiái nyomdásznál, diszes nyolcadra ára két forint. Kapható Lampel Róbertnél s általa minden könyvtárusnál Pesten.

Szerkesztői üzenetek.

— *Cardiffba:* L. Gy-nak Óhajátát megelőztük azon levelünkben, melyet ön megérkeztek már Havannahban fog találni.

— *Pesten:* J. S-nak. Több oknál fogva nem közölhetjük a különben tárgyánál fogva nem érdektelen kis fordítást.

— *Sopronyba:* M. L-nak. A most küldöttet nem nyomtatjuk ki, a régiebet azonban „alkalmilag“ igen.

— *Pesten:* N. W. J-nak. „A fűszer szokása és mestersége“ címet visel önnek hozzánk küldött fordítása. Már maga a cím oly rozsol, oly magyartalanul van fordítva, hogy az őseink szép nyelvéhez szokott olvasó akkor sem igen lenne

hajlandó végiglábolni a főnebbihez hasonló magyarsággal írt cikkeket, ha nem ön kérné, hanem ön kínálta tiszteletdíjat

— *Párisba:* Sp. L-nak. Azt a jó öreg író lapunk olvasói elő fogjuk vezetni; hanem szeretnénk ugyanakkor számtalan apróbb párisi életképből is egyet az ön fordításában bemutadni, je nem a — triviálisokból.

— *B.-Szerdahelyre:* T. H. S. nek. A „Heti Posta“ tárcájában fog ön vele találkozni.

— *Szemlakra:* L. J-nak. Részünkre nem alkalmas.

— *Pesten:* M. P-nak. A kiadó-hivatalban még megrendelheti.

Újdonságok.

* (Az udvar) e hó 25 vagy 26-dik napján jó leismét Budavárba, hol ő felségök két hetet fognak tölteni.

* (A császári család egy új szülöttel növekedett.) Károly Lajos főherceg neje: Mária Anunciata főhercegné m. hó 27-ikén fiúgyermekkel örvendezteté meg családját. A keresztapa V. Ferdinánd ő felsége, kit a keresztelésen Ferenc Károly (az uralkodó atyja) képviselt. A keresztelésen megjelentek ő felségeik is a koronaörökösrel, Gizela főhercegnővel s a császári család valamennyi Bécsben levő tagja. Az új szülött Ferdinánd, Károly, Lajos, József, János és Mária neveket nyert.

— (Dr. Navratil tanártól) e napokban jelent meg Berlinben „Adatok a gégedagok kiirtásához“ c. füzet, mely a berlini tudományos körök által különös elismeréssel lön kitüntetve. Örömmel közöljük e tény, mely hazai tudományosságunknak s egyetemünkön levő jeleseknek újabb elismerése a külföld s főleg Berlin részéről, mely mostanság a világ legelső orvosi iskolája.

* (Dr. Balogh Kálmán tanártól), ki lapunknak is szokott tudományos cikkeket írni, közelebb a nagyírtú porosz orvos: Virchow berlini „Archiv“-jában egy orvos-tudományi cikk jelent meg.

* (Bem emlékszóbrára) a legszébb eredménnyel folynak az adakozások. Marosvásárhely e célra ezer frtot irt alá. Bars megye közgyűlésén pedig a nagy-sarlói csatatéren állítandó emlékre 773 frtot gyűjtöttek.

* (A múzeum könyvtárát) most már célszerűleg fogják rendezni. Három év alatt meg lesz a lajstromozás s az egész berendezés. E célra a múlt és a jelen év költségvetése tiz-tizezer forintot adott. Barna Nándor alkönyvtárnok és Vilecz Kamill miniszteri titkár pedig Münchenben voltak az ottani példányszerű könyvtár tanulmányozása végett.

* (Gr. Károlyi György) saját kérelme folytán Szatmármegye főispáni méltóságától fölmentetvén, helyette Ujfalussy Miklós, eddig Kővár vidéke főkapitánya lett főispán.

* (A kereskedelmi hajók lobogójáról) azt írják a bécsi lapok, hogy ez ügyben a vám- és kereskedelmi szerszódés intézkedése rendelet útján fog életbe léptettetni, még pedig a következőképen: az ezentúl viselendő zászló hosszukás négyszöglet fog képezni, három vízirányos részből; a középső rész fehér, a felső piros, az alsó felosztva piros és zöld lesz; a középső részben két sárgával befoglalt cimer lesz; a belső (a nyél felé) piros mezőben fehér átfogóval, a külső a magyar cimer lesz. Mindenik cimer felett sárga korona; a belső felett nyílt, a külső felett szent István koronája fog alkalmaztatni. A kereskedelmi hajók lóbogóin semmi más jelvény nem fog alkalmaztatni.

* (A vízvezetés) lassan bár, de halad. A múlt héten már próbát is tettek a lerakott csövekkel a Frohner-szálloda és „új-épület“ közti téren. A nagy és erős vizugár 90 lábnyi magasságban szökelt fel, és néhány perc alatt a tér egészen el volt borítva

H A Z Á N K

S A

K Ü L F Ö L D.

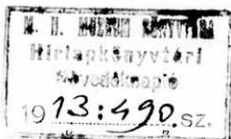
SZERKESZTÉ

SZOKOLY VIKTOR.

KIADTA AZ

„ATHENAEUM“

IROD. NYOMD. R. TÁRSULAT.

IX. Kötet.

Teljes

PEST,

NYOMATOTT AZ „ATHENAEUM“ NYOMDÁJÁBAN.

1869

TARTALOM.

I.

A képek és ábrák jegyzéke.

Areképek.		Régi s újabb épületek és emlékek.		Lap.
	Lap.		Lap.	
Az új-török párt előharcosai:		Damjanich és Lahner honvédtábornokok sírja a mécsai parkban . . .	16	A broekeni kísértet 281
Kemal bej	33	Vajda Péter siremléke Szarvason. (Molitor rajz.)	44	Kaukáz-túli tatár nő 341
Ziai bej	—	A gecefalvi ev. templom. (Myskovszky rajza.)	104	Kaukáz-túli tatárifnők 344
Ali Suavi	—	A losonci pakfeng-gyár és volt börtöngyár. (Kálniczky rajz.)	117	Tatár mártírok Sikkában 360
Kock Pál	72	Az „Atheneum“ kiadói és nyomdai intézete	229—248	
B. Meszóna István	84	Az „Atheneum“ nyomdai és kiadói intézete	248	
Stael-Holstein asszony	113			Vegyések.
Illésházy István	129	Életképek, népviseletek stb.		A Petőfi, Tompa és Kerényi által megénekelte „Erdei lak“ 1
B. Petróczy István	161	Pesti életképek:		A szirén 6
John Willis Menard	176	XIII. A vak hártás. (Nemes Ö. rajza.)	20	A piski i hid. (Nemes Ö. rajza.) 17
Gorove Antal	193	Japáni képek:		A nőhódító don Juan háza 21
A királyné és udvarhölgyei. (Hét arekép.)	216—217	Legyező-gyártók	219	A római katakombák egyik tolyosója Szeiramisz függő kortjei Babilonban
Id. Emich Gusztáv	225	Süveg-gyártók	— 25
Lamartine Alfonz	257	Tűköresiszolók	—	Munkálatok a közszénbányában 41
Mesnier-Vallory Lujza	289	Ótvás	—	A Buñadero, Mexiko partjain 57
B. Forgách Zsigmond	221	Névjegy-gyártók	—	Velocipedo-verseny Bordeaux-ban 100
Sardou Victorin	337	Máramarosi életképek:		Kozákok kémszemlében 137
Székely Imre	369	Tejárus zsidó és savanyúvíz hordó. (Griesmüller rajz.)	324	A római vízmedence a rácefürdőben 110
Horn Ede	385	Cigánytomelés az erdélyi havasokon	376	A langyos zuhanók a rácefürdőben 141
		Verespataki aranytisztító. (Staubert Ö. rajz.)	389	Hidig zuhanók a rácefürdőben 148
		Torontali sokáékok és németek	392	Törülköző-terem a rácefürdőben 149
				Olvasó- és pihenő terem a rácefürdőben
			 152
				Az eddystonei világító-torony a februári viharok alkalmával 153
				Cigány lakás az erdélyi havasokon 169
				A noribergi kínzó-kamra 180
				Szávacsszedés a tenger fenekén 196
				Szávacstisztító görögök 197
				Jégen-asztal 212
				Lelelen-kútuskó 213
				Az „Atheneum“ nyomda-, szedő- és sajtó-terme 232—233
				Merény Izabella, volt spanyol királynő ellou 280
				A suezai csatorna mostani állapotában 297
				A Páris fölött apr. 15-dikén látott északi fény 340
				Jégbarlang az erdélyi havasokon. (Staubert rajz.) 373
				Részlet a verespataki aranybányákból. (Staubert Ö. rajz.) 388
				Illustrációk elbeszélések- vagy költeményekhez.
				A mélységben. (Hasoncimű elbeszéléshez) 8
				„A névtelen szálloda“ című elbeszéléshez:
				B. Ambrosio gr. neje és gyermekei 52
				B. Ambrosio gyermekeitől az aranyláncot kéri 65
				B. Ambrosio gróf és családja 81
				„A szökés“ e. elbeszéléshez:
				„A leány alkaira tette ujját s el-tint“ 97
				A halál torzában. (Hasoncimű elbeszéléshez.) 132
				A koldus leány. (Hasoncimű elbeszéléshez.) 156

Műtárgyak.

Téli életkép. (Gyulai Lászlótól.)	40
A n.üvészet vége és kezdete. (Gyulai-tól)	73
Az özevgy alamizsnája. (Doré Bibliájából.)	89
A gecefalvi régiségek	105
A szombat megiünneplése. (Doré Bibliájából.)	185
A spanyol cigány-család. (Doré-tól.)	312
Krisztus kilízi az ördögöt. (Doré Bibliájából.)	328
A kolduló barátok visszatérése	356
A jószívűség. (Gyulai L.-től)	361
Guido da Reni lefesti Cenci Beatrixt a börtönben	377

Tájképek, várak és városok.

Magyar fölvidéki képek:	
Trencsén vára	9
Szepesváralja	—
Selmec vidéke	—
A Duna N.-Marosnál	—
Aisó-Lendva	49
Losone. (Kálniczky rajz.)	120
A Babgyi. (Szathmáry N. rajz.)	136
Gácsvár és a gácsi posztógyár. (Kálniczky rajz.)	145
A magyar Kalifornia egyik vidéke. (Staubert Ö. rajz.)	177
Salgó vár. (Rajz. Kálniczky.)	220
Solymos vára. (Nemes Ö. rajz.)	273
Fülek vára. (Kálniczky rajz.)	292
Balika vára Erdélyben	313
Torokló vár Románia. (Staubert rajz.)	329
Végheles-vár romjai. (Kálniczky rajz.)	354

Természetráji képek.

A hangyász-medve	37
A medve-főka	133
A repülő hal	164
Az óriási pók centája a kolibrikkal	165
Kigyóölő sas: sasok kaszár és szenegeáli zsaburu	200
Repülő mókusok	208
A Leucorax antilóp	261
Az agáve Amerikán	277
A lóána	296
A hydra	316
A selyemhernyó	364
A selyem-pille	365

Utazási képek.

A Bosporus	56
Török kaitok és bárkák Konstantinápolyban	69
Árusok a konstantinápolyi bazárban	88
Emberévó ausztráliai nőger	101
Ausztráliai emberévó nőgerok temetkezési módja	121
A tenger tüzijátéka	168
Alexandria távlati képe	172
Kolumbiái indulók engesztelő állodzata	265

„A tengeri kagyló” című elbeszéléshez:	Lap.
Francis, Julia s a karabib a kókuszpálma alatt	181
A karabib elbűsúzása	181
„A pusztá télen.” (Petőfi költeményéhez. rajz. Gyulai L.)	201
„Mélyen a föld alatt” című elbeszéléshez:	
Anna a közsézbányába eroszkedik	209
Francis büntetése	236
A szemes szelécér vonatása	241

A közsévbányó munkája-közben	Lap.
Francis Annát kiviszi a bányából	244
Senora, hajlékot és menedéket keresek önmé. (”A kalóz” című elbeszéléséhez.)	261
„A boszú” című elbeszéléshez:	
Gyermek-találás	305
A gyermek vizontlátása	308
„A két levél.” (Hason című elbeszéléshez.)	345
„A fekete paripa”-hoz	393

Különféle ábrák.	Lap.
Háromszáz-éves fegyverneműek a zay-ugróci kastélyból.	76
A Budjás de Felső-Mikuszócz-család címere	285
Lancaster fegyver	400

Karikaturák.	
Egy eredeti japán karrikatura, patak- kon átgázoló vakolat ábrázolva	237
Karikaturák a vonalakról.	352

II.

Irodalmi cikkek.

Költevények.

Kis fiain halálára. <i>Dalmaty Győzötől</i>	Lap.
Pusztán. (Tompa M.-tól.) Közli <i>Szilágyi S.</i>	36
Népdalok. (Dalmatból.) <i>Radits Gy.</i>	50
A rustani trón. <i>Dömötör P.</i>	82
Cammons. <i>Lőrinczi (Lehr) Zs.</i>	102
Dolgos. <i>László.</i> (Ballada.) <i>Viski K. B.</i>	115
Panasz és vigasz. <i>Szomere M.</i>	146
Az utolsó görög. <i>Lőrinczy Zs.</i>	178
A leldokló harcós. (Svédből.) <i>Győry F.</i>	215
Dalmát népdalok. <i>Radits Gy.</i>	227
Levél egy barátom után. <i>Tompa M.</i>	245
Apolló papja. <i>Szomere M.</i>	276
Agnos. (Krajnai népballada.) <i>Prém József</i>	323
A fekete paripa. (Képpel) Württemberg után <i>Csepeli S.</i>	393

Beszélek, életképek stb.

Mátyás király Erdélyben. (Tört. korrajz.) <i>Dokk Farkas-tól</i>	4, 18, 38
A mélységben. (Képpel)	7
Pesti életképek:	
XIII. A vak hárfás (Képpel) <i>N. Ö.</i>	27
A névtelen szálloda. (Képpel)	51, 65, 81
Egy palack önfeláratra. Közli <i>M. T.</i>	75
A székés. (Képpel.) <i>T.</i>	97
A halál torkában. (Képpel) <i>P. J.</i>	132
A kolibus leány. (Képpel) Közli <i>Pász-larsky József</i>	151
A tengeri kagyló. (Képpel) <i>P. J.</i>	180
Egy török amazon. <i>Szekely Adám-tól</i>	194
Mélyen a föld alatt (Több képpel.) <i>P. J.</i>	209, 235, 241
A kalóz. (Képpel.) —y—f.	259
Huszár-beavarr	262, 282
A boszú. (Képpel) <i>P. J.</i>	305, 325
Két levél. (Képpel) <i>y. r.</i>	338
N.-szaboni fogságom. <i>Dokk F.-tól</i>	354, 371

Élet- s jellemrajzok.

Kock Pál. (Képpel.) <i>Mihályi F.</i>	74
B. Meszina István honvédezered. (Képpel.)	84
Egy hírneves nő. (Képpel.)	113

Történeti cikkek, régiségek s rokon.

Háromszázéves ágyuk, hasonló mozsár és sisak. (Ábrákkal.) <i>L. K.</i>	76
A geocellvi evang. templom. (Képpel) <i>Myskocsy F.-től</i>	107
Háromszázéves magyar török okirat. Közli: <i>Habay György</i>	125
Egy beszéd, melyet felség sértőnek tartottak. Közli: <i>P. D.</i>	165
A boszorkányokról. A magyar ősmónda köréből. Közli: <i>Villányi G.</i>	188
Kiegyezés egy ember halála fölbött 1578-ban. Közli: <i>Hatos G.</i>	219
Egy léporos torony fellobbanása 1849-ben. <i>Remenczy</i>	269
Morény Izabella királynő ellen. (Képpel.)	275
Perényi Krisztina menyasszonyi hozományra. Közli: <i>Szekely J.</i>	283
Budjács András páratlan hűsége. (Ábrával) <i>Lója K.</i>	284
Házassági szokások és a család élet úseimkéről. <i>Sipos Soma</i>	293
Történeti kép a XVII-dik századból. Közli: <i>Tandás M.</i>	332
Wesselényi M. egy ismeretlen lovelo a hazáról. buzafülségről, s a székely nemzeti iskola alapításáról	362
Az inquisitio történetéhez	378

Természettudományiak.

A hangyász-medve. (Képpel.)	41
A közsén és közsézbányák művelése	45, 59, 77

A szelők. <i>Br. J.</i>	Lap.
A medve-főka. (Képpel.)	93, 103
Az állatország nohány nevezetossége. (Képpel.)	142
A hajjal- és alkonypír keletkezése. Közli: <i>Volf Gy.</i>	198
A hegyek és szirtok keletkezésének történetéből. (Képpel)	204
A Lencsory antilóp. (Képpel.)	212
A mexikói ágave. (Képpel.)	263
A test belső mologe. <i>Dr. Wiener S.</i>	277
A hína. (Képpel.)	278
A hydra. (Képpel.) <i>Szováthy L.</i>	295
A selyem és selymár. (Két képpel.) <i>Dr. S. J.</i>	316
	363

Utletírások.

Konstantinápolyi naplómából. (Képpel.) <i>Erdősi Bellától</i>	54, 67, 85
Az emberévökről. (Bernard atya két évi tartózkodása az ausztráliai bensülöttök közt. Képpel) <i>Sz. G.</i>	103, 118
Közép-Amerika különösségei. (Képpel) <i>sz. g.</i>	162
A magyar-osztrák kelet-ázsiai expeditiótól. <i>Xantus Jánostól</i>	170
A kolumbiai indusok ongesztelő áldozata. (Képpel.)	263
A brockeni kísértet. (Képpel)	282
Kirándulás a suezi csatornán (Képpel.)	298
Hunn őseink földjéről. (Képpel.) <i>Szokoloy V.</i>	344, 357

Nép- s helyismertető cikkek.

A pisiki-bid. (Képpel.)	17
Alsó-Lendva. (Képpel)	49
A magyarországi orvások. <i>St. Gy.</i>	76
Losonc. (Képpel) <i>Kálnicsky Gy.</i>	116
A „krátyvéak.” <i>Ligetyi A.</i>	124
Erdélyi képek:	
XXIV. Bahgyi. (Képpel) <i>M.</i>	136
XXV. Szénesgető kunyhó (Képpel) <i>St. Ö.</i>	167
XXVI. A magyar Kalifornia egyik vidéke. (Képpel) <i>St. Ö.</i>	177
XXVII. Solymos. (Képpel.) <i>Nemes Ö.</i>	274

Lap.		Lap.		Lap.
XXVIII.	Balika vára. (Képpel.) <i>Pataki F.</i>	313	Egy régi magyar babona. Közli: <i>Hattyúffy D.</i>	192
XXIX.	A törökői vármok. (Képpel.) <i>St. Odón</i>	330	A veloeipédek. (Képpel.)	102
XXX.	A djsidjitturi jégbarlang. (Képpel.) <i>St. Odón</i>	374	A villámbrítóról. <i>Mihályi T.</i>	122
XXXI.	Látogatás Erdély egyik arany-bányájában. <i>Staubert Ö.</i>	387	Az edlystonei világító torony a februári viharok alkalmával. (Képp.)	150
A kozákok.	(Képpel.) <i>Koricsóner L.</i>	188	Vörösmarty a forradalm alatt	162
A gácsi vár.	(Képpel.) <i>Kálniczky Gy.</i>	145	A vízforgatagról. <i>R. M.</i>	166
A Salgóvár.	(Képpel.) <i>Kálniczky Gy.</i>	220	A kalapokról	167
Simoda Japánban.	(Képpel.) <i>Sz.</i>	230, 251	Kinzó-kamra a nürnbergi várban. (Képpel.) <i>Paszlaesky</i>	178
Fülek mai romjai.	(Képpel.) <i>Kálniczky Gy.</i>	292	Szívaeskereskedés és szívaeshalászat. (Képpel.)	198
Véghles.	(Képpel.) <i>Kálniczky Gy.</i>	353	Valami a sakkról. <i>Mihályi T.</i>	199
A magyarországi németekről.	(Káoszonyi után.) (Képpel.)	394	A petroleum és legújabb alkalmazása. <i>Sz. L.</i>	203
Különféle tárgyú cikkek.			A magyar királyné és magyar udvarhölgyei. (Hét arcképpel.)	216
Az „erdei lak“ Eperjes mellett.	(Képpel.) Közli: <i>Havár D.</i>	1	Még egyszer az „erdei lak“ Eperjes mellett. <i>Irányi István-tól</i>	217
A kocsiokról.	<i>T—i Gy.</i>	11	Életrendi szabályok aranyeresek számára. <i>Dr. Wisinger K.</i>	227
Egy séta a római katakombákban.	(Képpel.)	23	A lübecki csodagyermek. Közli: <i>Kan Sémuel</i>	253
Szomiramisz függő-kertjei.	(Képpel.)	27	Három párisi lapszerkesztőnél.	267
A nöhidító don Juan háza.	(Képpel.)	28	A tenger alatt. <i>P. J.</i>	291, 311, 331
Az angol bank földalatti termei.	<i>P. I.</i>	29	A kalapos király. (Költemény-törődék Anyos Páltól.) Közli: <i>Mihály T.</i>	299, 314
Vajda Péter emléke Szarvason.	(Képpel.) <i>Havár D.</i>	43	A Páris fölött apr. 15-ikén látott északi fény. (Képpel.)	341
Az Eperjes mellett „erdei lak“-hoz.	A <i>Buffalero</i> Mexiko partján. (Képpel.)	45	A színekről. <i>Kovácsi József</i>	347
A Koponya-torony a Dserbi-szigetén.	(Képpel.) <i>Lácsy-tól</i>	83	Gasztronomiai körültekintés. <i>P. J.</i>	390
			A római ghetto. <i>Koricsóner L.</i>	395
			Különböző műtárgyak, intézetek, középületek.	
			Az özevgy alamizsnája. (Képmagyarázat)	192
			Testvér fővárosunk egyik nevezetessége. (Sok képpel.)	139, 150
			Doré G. Bibliájából. (Képpel.)	188
			„A pusztá télen.“ (Képpel.)	199
			Az „Athenaeum“ nyomdai-könyv- és hírlap-kiadói intézete. (Képpel.)	232, 246
			Doré illusztrált Bibliájából. (Képpel.)	331
Külföldi levelek.				
			A szirén. (Párisi levél. Képpel.) <i>Sputarich L.</i>	6
			Az új „Moniteur.“ (Párisi lev.) <i>M. T.</i>	28
			Az új török-párt előharcosai. (Konstantinápolyi levél; arcképpel.) <i>Erődi Bélától</i>	33
Rendes rovatok.				
			1. „Egy hét tö. ténete“, tárcacikkek az irodalom, művészet s társasélet köréből. <i>Vadnai Károly-tól</i>	Minden számban.
			2. „Vegyes közlemények“ cím alatt különféle szerzőktől s külföldi lapokból kivonatos közlemények: a történet, legújabb találmányok, természettud. stb., szóval az ismeretek minden ágából.	Minden számban.
			3. Fővárosi, vidéki s külföldi újdonságok a társasélet, művészet, politikai események köréből, s az élet minden jelentékenyebb mozzanatairól.	Minden számban.
			4. Jelentések a legújabb irodalmi és zenészi termékekről.	Minden számban.
			5. Szerkesztői üzenetek.	Minden számban.

Ötödik évi folyam.

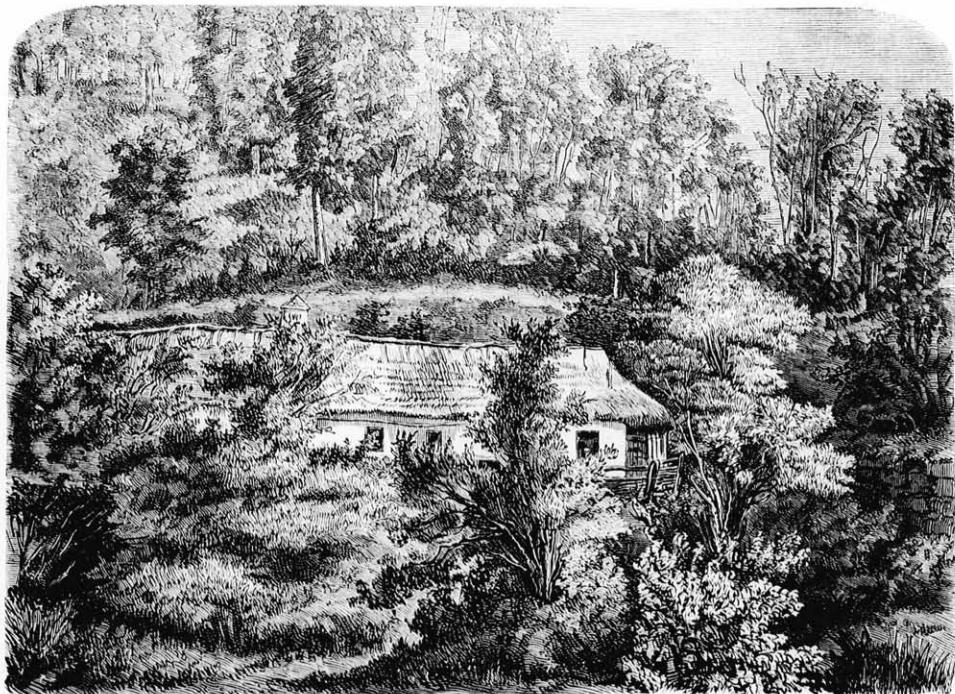
I. szám.

Pest, 1869. Január 7-én.

Az „erdei lak“ Eperjes mellett.

Eperjes kellemes vidékének egyik igen szép pontján, bükkal sűrűn benőtt hegylány szakadékszerű völgyecskejében áll az irodalomtörténe-

ben is működő, iparos várostól. Ha az ember a városból kiindulva a Kalvária-hegye alatt, odább a gyümölcsös kertek mellett halad el, a medrét

A Petőfi, Tompa és Kerényi által megénekelt „Erdei lak.“ (Fénykép után.)

tünkben emlékeztet az „erdei lak“, hirdtve a mulandóságot.

Alig fél órányira fekszik a nyugalmas, de esend-

gyakran tulhágó Tereza-patakhöz ér, melynek partjain — itt-ott buja rekettvobokrok között — vidám ösvény vezet a szent-lászló hogyi furdó felé.

A kis fenyvesen túl az út kétfelé válik : egyike a patak-parton halad, míg másika oldalvást kis völgybe vezet. Ez utóbbit követve, lassan a hegyhátra jutunk fel, melynek tulsó oldalán az erdei lak áll. Irtás ez itt, hol a sűrű bokrozatból csak itt-ott nyulik fel egy-egy erőteljes fiatal eser, derekán a vadszeder kúszó indáival. Vastagabb fának csak törzse meredez néhol, ellepve a zöld moha és erdei gomba különféle nemeitől.⁴

Az utacska kanyarogva vezet a csalékony lejtőn, míg a lassan haladó feljut a hegylát tetejébe, honnan már látható a kicsiny ház egyszerű szalmafedele.

Körül élénk növényzet frissíti meg a levegőt, s a néhol előtűnő törpe nyírfa ezüst rezgő levelei megtarkázzák a sötét alapszínt. A sűrű bokrozatot az iszalag és mahola fonadékos indái nötték össze, melyek szövedékéből kikipiroslik az erdei eper élénk színű pici gyümölese.

Az út balra kanyarúl s egyenesen az erdei ház elé vezet.

Oldalast az anya-erdő sötétlik áthatlan homályával, míg másfelől a legszebb kilátás kínálkozik pihentetőül a szingazdag növényzet által fásaszott szemnek. A sóvári sziklás hegylanc, mint óriási koporsó tűnik föl, melyen szembe ütenek — felirat töredékeiként — a mult idők élénkségét hirdető sóvári, kakasfalvi vármomok. A benőtt, meg a kopasz Srtázs őrt látszik állani a vidék fölött — felhőkkel érintetvén hódolatjeléül magas ormait; míg a Galiciába vezető út mellett Kapi vára szép romjai porladnak, melyek elősegítik a tájék változatosságát. Lenn a völgyben a Tarca foly csendesen; csak helylyel-közzel törik meg habja egy-egy kiálló hegyi kővön. S míg mindezeket áhitattal nyugalomban csodálja az ember: oly őszhangba vegyülő morajt okoz a lábainál esőrgő patakosa, az erdő szélén kopácsoló harkály, s a kolomp néha idehalló kondulása, — átszűrődvén a zizegő lombok csendes szellőjén

De nem erőlködöm e lak környékének *hű képét* adni, vagy a latást leírni, mit e tájék a szemlélore kétségtelenül okoz: sokkal élethűbben, százszorta meglepőbben festette le mindazta három versenyző, kik együtt örök nevet biztosítottak az igénytelen lakocsa számára.

A ház előtt — a sövény mellett — kis forrás facsöveken odáig folyt vize gyűl össze egy medencébe, honnét kedélyesen zuhogva esőtét alá a hegyoldalra. E víz, e medence lön alapja a kanyhó hírnevének.

Elmondom az érdekes történetkét úgy, a mint azt magától J. J.-tól hallám, ki jelen volt a három

költő versenyén, s leghitelesebben adhatá elő a valót.

Az 1845 év tavaszán *Petőffi, Tompa, Kerényi* és J. J. kimentek a „Villec-hegynek“ hibásan nevezett Szent László hegyre, élvezni a gyönyörű kilátást, szívní az egészséges levegőt s kodélyesen eltölteni a koresmáros egyszerű, izletes ebédjét. Hogy mint történt, mikép így együtt akadtak egymásra Eperjesen? nem tudom. Kerényi oda való volt.

Ebédután bortól kissé bevitet kedélyállapotban indultak haza, s útközben szomjuk csillapítása végett említett kis forráshoz mentek. Humor, éle volt elég, s a könnyűvéru kedélyes társalgás közben J. J. egyszer csak neki áll Petőffinek és elkezdí versét keményen kritizálni, különösen azon tekintetből, hogy rim dolgában meglehetősen szegénynek. Petőfi fellobban és tűzbe jő, s a megtámadásra — mint néha tenni szokása volt — rögtönzéssel felel:

„Mi két
Az ég,
Mi zöld
A föld!
Kék ég alatt, zöld föld felett a
Hagos paesirta füttyörész;
Dalával a napot kiesalta,
S a napra mosolyogva néz.“

J. látva a lelkesültséget: felszólította a három költőt, hogy tegyék a baráti összejövetelt emlékezetessé, — keljenek versenyre; az indítvány elfogadtatott, s a kis gúnyhó meg lön öröktive.

Estére Eperjesen mind a négyen egy ismerősükhöz voltak hivatalosak, hol diszes vendégség elélt, az elragadtatást kifejező éljenek között, olvasták föl egymásután verseny-költményeiket.

Az „erdei lak“ még áll háborítlanul, s félig elfeledve; csak néhányan emlékeznek már arra, hogy e hely egykor három híres költőnk lelkesültségének tanúja volt.

Eperjes hölgyei s ifjai ki-kimennek vasárnap délutánonként a hűvös forráshoz, hol aztán néha emlékezetbe jő a három költő rég küzdött versenye.

Bár igyekeznék Eperjes ifjúsága, — legalább egyszerű kőtáblával, — jeleztetni a feledés által nem sokára végkép elborítandó, irodalom történetileg is becseslő bíró helyet.

Imé a három versenyköltemény:

I.

Az erdei lak.

(Petőfi Sándortól.)

Mint a szív az első szerelemnek titkát,
Rejti a kis kunyhót bércnek koszorúja;
Meg nem ért erőtlen szalma-füdelének,
Ha dühét a szélvész e vidékre fújja.

Szalma-füdelét beárnyékozza hüsen
Susogó erdőség rezgő lombzatja,
Min magát a vígan füttyülő rigófaj
És a búsan búgó vadgalamb ringatja.

Mint a kergetett őz, fut le gyors futással
Kis patak magasról a völgy mélységébe;
Kétfelől virágok, mint kacér leánykák,
Kandikálnak a víz fényes tükörébe.

S a viráglánykákhöz jönnek az imádók,
Égő szenvedélyvel jönnek a vad méhek,
S élveznek szerelmet. Hej! de sok megjárja!
Vizbehullás vége részeg örömenek.

A nap és a szellő szánakozva nézi!
Levelet hajít le a szellő számára,
És ha fenn ül már az életmentő sajkán,
Meggzárítja szárnyát a jó nap sugára.

A hegyek tetőin duzzadó emlökkel
Jár az anyakecske gödöllyői mellett,
Kikerült ettől s a vaduehétől mindig,
Mi a kunyhó kicsiny asztalára keltett.

S búgó vadgalamb és füttyülő rigófaj
Nem félnek, hogy őket csalják lépvesszőre —
Önmagáról tudja a lak népe: milyen
Édes a szabadság tiszta levegője.

Ninesen itten rabság, ninesen itten urkény,
Mely parancsolatját menydörögve adja;
Csak az égi háborúnak zeng koronkint
Istentiszteletre buzdító szózatja.

És az Isten jó, ő nem soká baragszik;
A dorgáló felhők torkait bezárván,
Ujlag mosolyog . . . a megengesztelődött
Isten mosolygása: tündökölő szivárvány.

II.

Az erdei lak.

(Tompa Mihálytól.)

Völgy felett, a bérc alatt, középen,
A behorpadt hegynek oldalában:
— Hallgatva néma esend körüle,
Nádkötésű kis lak áll magában.

A kis csermelyt rá-sos ajtajánál
Át sem kell repülni a madárnak;
Habtalan fut, szóztalan fut, benne
Tarka pintyek lépegetve járnak.

Görösös águ bükkal a sötét szilt,
— Mely a házat vészek ellen ójja: —
Udvarában eleven sövénynyel
Foglalja be régi jó lakója.

A vadszőlő gazdag levelével,
Mely magát a vert telekre fonta:
Sátort képez és a gazda déli
Álmodt alszik árnyában naponta;

Mig fiát a fatetőkre csalja
A piros tojású vércse-fészek;
Vagy kiáltja gondtalan kedélyvel:
Heh kakuk, kakuk! szólj meddig élek?

Zúg az élet, zúg vásári népe,
S nem hat a bérc egyszerű lakáig;
Néha hallik elhaló haragszó,
Szép idő ha gyors esésre válik.

Itt a hajnalt nem kakas kiáltja,
Van dalos madárja minden ágnak:
A rigó-fütty, gerlicék búgása,
S csalogány-dal szépen összevágna.

Fenn, kivágott cserfa törzsökéhez
Kötte ing a vízmosás büntje;
És a törzök zúgva ki-s bejáró
Kék darázsok mézetlen köpűje.

Lenn a mélyben szirt s fatorladék közt
Elvesz a bérc harsogó patakja;
Rejteket a szirt s fatorladéknak
Smaragdszínű gyíkok népe lakja.

Hallgatás ül bércen, omladékon — — —
Meg-megrendül a vakand túrása,
S hallik itt-ott vén eser oldaláról
Tarka harkály gyors kopácsolása.

Meg-megdördül esendes alkonyatban
Gyilkos esője a leső vadásznak;
Fel-fellobban bérletetőkön a tűz,
A hol a szénégetők tanyáznak.

Tengeren esend és vihar: Hazája
Mérhetetlen tenger a szigetnek.
Rengetegben esend s vihar szigetje
E kicsiny lak a nagy rengetegnek.

Vadregényes erdőség vidéke!
Majd ha a tél fagybilinése zára:
Távol nézek hótakarta kunyhód
Felgomolygó kék füst-oszlopára.

És ha éjjel a lak ablakából
Mécskanócok fényt lövellve égnak:
Azt hiszem, hogy mindez liktetése
A megdermedt jégvidék szívének.

És lelkemben nyugtató hit éled:
Nem halt meg, csak alszik itt az élet!

III.

Az erdei lak.

(Kerényi Frigyes től.)

Erdős ormok alján, völgyi sík felett
Siető kis csermely kunyhóhoz vezet.
A kunyhó ledőlne, hogyha régi fák,
Régi ismerői, nem támasztanak;
Kéményén a fecske bizton száll bele,
Hisz' csak olykor-olykor füstöl tűzhelye
Ily szegény tanyához minék a sövény?
Csak azért, hogy ágas-bogas tetején

Elmulasson egyikét jókedvű madár,
Mely a tíske közt is fityörészve jár.
A tavasznak még csak első híre jött,
S a vityilló népe már kiköltözött, —
Siró gyermekestül künn lesz alkonyig.
Zugban a komondor mélyen aluszik.
Közlebb csak édes zengő madarak!
Üres a ház: meg nem háborítanak.
Készülj új dalodra kicsi zenekar,
A tavasz, ha eljő, szép zenét akar.
Népszerű király az, merre csak halad,
Ily szegény tanyákat is meglátogat.

Közli: *Haciár Dani.*

Mátyás király Erdélyben.

(Történeti korrajz.)

— *Deák Farkastól.* —

I.

A regényes Erdély északi részében, Bethlen közelében, hol a rakoncátlan Sajó, a kristály Szamoszal egyesül, kezdődik azon térség, mely Szécsarmát, Középfalvát, Virágosberket s még néhány kisebb jelentőségű, helyet magába foglalva, a Szamos egyik partján Makodig, a másikon Nemegyeig terjed. E térség két-három négyszög mértföldnyi lehet s egyike az ország legszebb vidékeinek; mintha szellemus színpadi művész rendezte volna be, oly meglepően hatásos az egész. A gabonatermő gazdag téren a csinos falvak egymást váltják fel, közepén kanyarog a tisztavízű Szamos — s egyenesbe vonul át rajta a legpompásabb országút, mely a hegyek közé is behatol s Naszód és Radnán át Csernovicsba vezet. A halmokon sötétlombozatú tölgy- és bükk-erdők terülnek, telve vadakkal, — nyul, róka, őz, medve és vaddisznó lakja e vidék erdeit; — a legközelebbi magaslat a Csetátyó Nemegye felett s legfestőibb alakja van a kőfarki erdőnek; keletre a borbói havasok látszanak; éjszaka keletre a szentgyörgyi havasok s végre egészen éjszakra és legtávolabb a Cibles hármasteteje sötétlik, hol tiszta kéknék, hol borongó ködösnek mutatkozva, míg gyakran a felhők homályiba vész.

Bármely ponton áll is a néző szép őszi délután, mindenfelé megható tájkép terül előtte, mely a völgy egyszerű kunyhójától egetverő havasokig terjed, s míg a közeli kisebb hegyek vízjárta hullámzatossággal követik egymást, a havasok tetői vulkanikus erők óriási tördeléseit mutatják. A lemenő nap aranyzegléllyel hinti be a komor zöld erdőket s a messziről kéklő hegyek ormait, aztán violaszín homály előzi meg a sötét árnyakat, melyek végre fátyollal borítanak el mindent s midőn

már a szem életet másban nem talál, pástortűzek lobbannak fel a közelben és távolban; megszólal a pakulárok méla furulyája s a kis falvak esti harangjaival egyesülten töltik be a léget; a nézőből hallgató lesz, s ha mindennek vége, a néma csendben oly édes a merengés, mely multat, jelent és jövődöt bívós kötelékkel lánccal össze.

Oh bizonynyal e vidék az ábrándok hazája!

És az volt *négyszáz év* előtt is.

Az ország e része dicső Mátyásnak korában sokkal néposebb s fényesebb volt, mint jelenleg; hisz a kis Radna, mely most alig pár ezer lakossal bír, a 15-ik században 40000 lakossal bíró bányaváros volt a legvirágzóbb ezüst bányákkal. Mátyás korában épültek a somkereki, galaci és dipsai ma is díszben fennálló egyházak s nem is említve a környék fényes várait, csak a szécsarmai kastélyról emléksziünk, mint elbeszélendő eseményünk fő helyéről.

Szécsarma jelenleg csinos oláh falú a Szamos jobb partján, azon térségnek, melyről említést tevének, nyugoti részén s mindjárt a falu mellett egy négyszögű öt-hat láb magas terjedelmes domb terül, melynek körülfutó sáncai egész a Szamosig nyúlnak; a halom telve van kővel és téglával, tehát egy hajdani kastély romja.

E tájon már a rómaiak is tanyáztak s így a kövezet közt római téglák is találhatóak; de maga e rom oly kastély maradványa, mely a 15-ik század közepén teljes díszében állott s a híres *farnosi Veres Benedek* fénylaka volt.

Egyike volt ő a középkor azon dacos természetű olygarcháinak, kik az ország részén, melyet birtak, souverain hatalommal szerettek kormányozni, s midőn az országról volt szó, mindig csak a maguk birtokát értették; kik a kormány-

hatalom centralisatiója s a monarchia megszilárdulása ellen teljes erővel küzdöttek.

Egyike volt azon magyar főuraknak, kik személyes érdekükből legkevésbé sem voltak hajlandók valamit a közérdeknek áldozni; kik irigykedve nézték a központon lévők emelkedését, kiknek a kajánság megvakítá szemeit, s kiknek jogosulatlan nagyravágása messze túlhaladta szellemi tulajdonait, s összes tevékenységük csak az ellentállásra szító eszszövényekben s azután az indokolhatlan makaességban mutatkozott.

Máskülönbön derék ember volt, jó férj, jó rokon, jó barát; de ha valami hiúságát sérté, nem ismert korlátokat a boszú és elégtétel érzéseinek kielégítésében.

Hatalmas, athleta termetű volt, s torzonborz bajsusza és szakála már egyes ősz szálakat mutatott; voltak némi ismeretei is, és minthogy környezetében legerősebb, legvitézesebb és leggazdagabb volt, teljesen meg volt arról győződve, hogy az erdélyi vajdaságra ő az egész világon legméltóbb ember s mindennek, mi ezen felfogásának útjában állott, halálos ellensége volt, lett légyen az akadály a szokássá fejlődött országos politika, mely Erdély számára legtöbbször magyarhoni születésű vajdát igényelt, vagy lett légyen az akadály akár magának a királynak akarata.

Az 1467-ik év augusztus havában a szécszarmai kastély egyik erkélyén két nő üldögélt, mindkettő szorgalmasan font s orsóját a finom kenderszálon két ölnyre is lebocsátá s akkor gyorsan felrántva, megelégedve sodorták föl a kész fonalat.

E művészi ügyesség gyakori példáját olvassuk krónikáinkban, s így természetesen találjuk, ha e két uri hölgy is ebben tüntette ki magát. A nők mindketteje szép ifjú leány volt, az egyik *Bánffy Margit*, a házi úrnak sógorneje, a másik *Flóra*, az elízott moldvai vajda: Aronnak huga. A két hölgy dolgát szaporán folytatva, néha-néha sohajtott s aztán a nagyfalusi út felé tekintettek, mintha vártak volna valakire.

— Hasztalan tekintek a távolba, kedves Florám; — úgy látszik, nem sietnek azok az urak.

— Pedig te is minden pillanatban Nagyfalú felé nézsz; de úgy látszik, hogy Tárkáni uram sem jobb, mint Apafi uram. Ismét sohajtott mind a kettő.

— Oh a férfiak mind egyformák és csak akkor törődnek velünk, ha minden dolgukat elvégezték; szólt ismét Margit.

— Ugy van az lelkem nálunk is, vagy tán még rosszabbul, hisz azért jöttünk ide, hogy itt jobban legyen dolgunk, de nekem úgy tetszik, hogy mióta Erdélybe jöttünk, Tárkáni uram még kevesebbet foglalkozik velem, mint a míg a messze Moldvában laktunk; azt mondá utolsó találkozásunkkor, hogy csak akkor vesz nőül, ha a nagy baj elmúlik. Ha Áron bátyámat visszaviszik? kérdém megjévedve. Nem; — felelt ő — itt van a nagy baj nálunk. Valjon mi lehet az Margitom?

— Mit tudom én kedvesem? Csak azt látom, hogy a sógor mindig haragos, hogy a sok úr jómegyén, susognak, tanácskoznak s vásárolják a sok fegyvert; — az isten tudja mit akarnak.

— Leányok, leányok! hangzik most a terem ajtajából, nem is jönnétek, hogy a szegény gazdasszonynak segítetek; s e szavaknál szép deli hölgy lépett az erkélyre. No lássa az ember, mily szomorúan néztek rám, ugyan mi bajotok.

— Oh Ágnes, te mindig oly jókedvű vagy, mondá a szép Margit, pedig neked is férjed van, s ő is ép oly keveset gondol rád, mint — s itt a szép leány mélyen elpirult.

— Jaj kedvesim, én már a férfiakat jól ismerem, nekik földolag a háború, a harc és az országnak sok esögös-bogas dolga, nekünk pedig főkötötelességünk, hogy nekik hű társuk legyünk, szavukat megfogadjuk; lássátok, az én férjem, heves, haragos, de jó szívé ember s ha hiven szavát fogadom, még mégis csókol; ma reggel is csak anynyit szólt, hogy: *asszony, ma estére sok vendéget várok!* És én mindent elkészítettem, leölettem három borjút, nyolc libát és egy disznót, üvegbe szűrtem a besenyői bort, s a nagy kancsókat felakival töltettem meg; szímmézet tisztítottam, és még szőlöm is van már; de ti rám se hallgattok, ugyan hol jár az eszotok?

— Én a *cible i tindérről* gondolkozom, szólt Flóra, nézzétek a hármastetőt, mily túlvilági fényben ragyog, ott a középen van a *tindér kertje*, *) virágokkal gazdag tér, soha nem hervadó, örök-zöld füvekkel; de még a tündér soha sem lehet boldog, mert kedvese, a Szamos tündére: nyugotra ment. és nem tér vissza többé soha...

— Valjon leszünk-e mi valaha boldogok? sohajtá Margit...

— No hiszen, csak az kell, hogy sírni kezdjétek; ugyan vagytok leányok...

E pillanatban sipszó hallatszott a kapu előtt

*) Lásd Kővári regéit, 86 lap.

s néhány perc mulva egy lovas darabont állott a kastély asszonya előtt:

— Mi baj? kérdé Bánffy Agnes.

— Nemzetes uram küldött előre, hogy berendezzük az istállókat, lesz vagy harminc darab ló.

— Hát az urak?

— Ur is lesz annyi, mint ló, ha még nem több, meg a sok cseléd és a nagyságos úr, az országrófia vagy mi, az a pohos kövér ember a fényes

kocsival, mind ide jönnek és ha jól gondolom, mindjárt itt lesznek, ugy nó....

— Jól van jól! szólt a házi asszony a sok ember hírére kissé elkomorodván, — vajjon mit akarnak ez urak, hisz még nincs ideje a vadászatoknak.

A csatlós eltávozott s a három szép hölgy kérdőleg nézett egymásra.

(Folytatása köv.)

A szirén.

Páris, 1868. decemb.

Párisban jelenleg egy oly csodás lényt mutatgatnak, melyről a legjelesebb természettudósoknak, mint Cuvier, Buffon, Lacépède, stb. fogalmuk sem volt.

E csodás állat, melyet Lecapelain, a „Hercules“ kapitánya és személyzete 1824 július 24-én fogott az indiai tengerben, következő módon került a hajós nép hatalmába.

Négy óraker reggel (1824 július 24-én), szép csendes időben két mértföldnyire Madrastól, a hajó személyzete egy csodás, és eddig a legvénebb tengerészek előtt is ismeretlen alakú állatot látott a tenger hullámai közül felmerülni. A kapitány rögtön a tengerbe boesátotta

a csolnakot s az alkaptány két matrózzal a csodás lény felé evezett, meggyőződendő a valóságról. Sietve eveztek feléje s mindig növekedő csodalattal szemlélték az ismeretlen lényt. Midőn 75 lányi közelbe értek, eltűnt a hullámok között.

Erre az alkaptány elhatározta, hogy a tengerbe szállunk, — írja a jelenvoltak egyike. — Egy társunk, ki egyébiránt igen ügyes uszó és halász volt, ajánlkozott elfogására. Hogy tervét kivihesse, fölkiért, hogy a csolnakban hajoljunk le s tartsuk magunkat egész csendesen. Ezalatt ő a tengerbe ereszkedett; egyik kezével a csolnakot fogta, a másikkal az irányt jelölte, hol a csodalény eltűnt s a csolnakot arra vonszolta, hogy ha a vízből kibukik, közelében legyen s elfoghassa. Hét vagy nyole pernyi várakozás után a

víz bugyborékokat hányt, 15 vagy 20 lányi távolban. Társunk a tenger alá merült s az épen felbukkanni készülő szirént vakmerően megragadta, ki magát bátran védelmezte. — Két-három pernyi vizalatti viaskodás után társunk zsákmányával eltűnt a tenger mélyébe; erre segélyére siettünk s két-három tempo után elérjük a helyet, hol a viaskodás történt. Erre egyikünk alámerült s nemsokára társa segélyével felhozta a különös állatot. Az alkaptány segélyével a csolnakba emeltük, innen a hajó fedélzetére szállítottuk, hol társaink feszült figyelemmel vártak. Csak akkor, a felkelő nap világításánál néztük meg tüzetesebben zsákmányunkat.

Mindnyáján rémülettel szemléltük ez ismeretlen vízi tüneményt, melynek felső része az emberi testhez hasonlítanak, karjai nőiesek, feje majomkoponya; orra delphinhez, szemei kutyához, ajka emberéhez, fogai, fülei, majoméhoz hasonlít, alsó része pedig tökéletes hal volt. Egész teste fedve pikkelyekkel. E rövid vizsgálódás után Lecapelain kapitány azon hordóba záratta el, hol beszóztól húsunkat szoktuk tartani, miután előbb megtöltötte azt tengervízzel. Az első órákban alig bírtuk féken tartani e rémületes állatot kőccsal fedett kezünkkel, hogy mely, de nem veszélyes harapásaitól óvjuk magunkat. Egy napi fogság után lecsendesedett, s mintegy búskomor lén. Minthogy nem tudtuk, mivel táplálkozik, kis halakkal etettük. Láthatólag soványkodott. Másnap felhúztuk a horgonyt s Calcutta

A szirén.

felé tartottunk. Utközben egyik társunk, ki felügyeletével megbizva, jelenté, hogy állatunk roppantul kiindul, s valóban, mire odaértünk, hallálküdelemben volt. A kapitány erősen megkötöztette, mi által kinjai növekedtek, míg végre két órai küzdelem után, nyílt szájjal meghalt.

A kapitány, ki némi természettudományi ismerettel bírt, előre tudta, hogy e lény csak szabadon élhetett volna meg. Tengervízbe mártott mohába takarta s egy kőccal telt ládába záratta, hogy így Calcuttáig rothadásba ne menjen, hol bebalzsamozva, Franciországba küldte.

Igy szól szóról szóra a jelentés, melynek igazságát a kapitány és a hajós személyzet neve alájegyzéssel bizonyít.

A napokban a Beaumarchais-boulevardon sétálva, egy bolt előtt különös kép (melyet olvasóim itt látnak) tűnt szemembe. Bementem s egy üveg-szekrényben e két láb hosszú csoda-állatot láttam. Megtapogatva, ép oly különösnek találtam, mint a milyennek találandják önök, kedves olvasóim, a képen.

Hogy mikép van az, miként eddig 44 év alatt nagyobb zajt nem ütött e tünemény, az megfejtetlen rejtély előttem. Meglehet, hogy az egész család s egy hal hátsó részéhez fél majom van illesztve, s azért van telve pikkelylyel, hogy az összevarrott helyet ne lehessen látni; de erről bizonyosat nem mondhatok.

Sporlich Lajos.

A m é l y s é g b e n .

(Egy utazó elbeszélése.)

Német-Svájceban utazásom alkalmával többször találkoztam egy emberrel, ki mindenben, a mi csak az alpesi életből volt merítve, nagy mulatságot látszott találni s elbeszélései által az idegen utazóra igen élénken hatott. A mit elbeszél, azt mind saját tapasztalataira építette. Ő volt a legjobb és legbiztosabb utmutató, hanem csak szavai által, mert ő maga az Alpesekre már többé föl nem ment: mindig két boton tartotta fön magát, mert bal tompor-csontja eltörve, és sebe rosziúl volt begyógyúlva. Azonfelül vihardult arcán két mély s iszonyú forradást viselt, melynek egyike úgy nézett ki, mintha egy jókora testdarabot harapófógoval szakítottak volna le onnan. Különbén ép, erős testalkatu volt, és erős, sűrű hajjal fődött feje valami különös erőlyre engede következtetni.

Midőn kérdém: mi módon jutott legyen ő a forradások és bénasághoz? különösen ragyogó szemekkel válaszoló:

— Látja ön ott a „keselyűszarvakon“ a meredek sziklatömeget fekete mélységével? Onnan dobattam én le.

— Ah, istenem, hiszen az 400 lábnyi magas; miként volt az lehetséges, hogy ön még életben maradt, hogy péppé nem változott?

— Rövid szavakban elmondom önnek. Én az én időmben az Alpeseken legdelibb vadász voltam. Hegyszorulatok, jégomlások, köd és hógörgetegtől soha sem félttem.

Nap nap után mindig fenn voltam a hajmeresztő mélységek felett, a karsu zergelegelőn

fel a legmagasabb ormokig. — Sem vész, sem vihar, sem fagy, sem hőség nem tartottak engem vissza a vadászattól. Alig pirkadtott még a hajnal, már én fenn voltam, sőt sokszor egész éjeket töltöttem a kemény földön.

Szédülés előttem nem létezett. Mi vadászok a zergének friss meleg véréből iszunk s azonnal megyünk, ugrunk, mint ök.

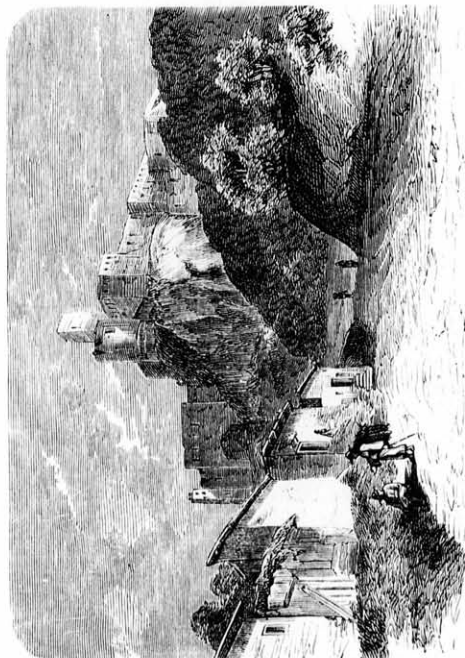
Bertalan napján történt, — úgy emlékszem minderre, mintha csak tegnap történt volna; — már korán reggel talpon voltam az én golyós fegyveremmel, kötélhágasó és lökészetekkel, hogy egy zergéskét elejthessek. Sokáig kellett másznom, míg egy legelőt megpillantottam. A vad útja meg volt zavarva. Hogy a zergék rava-szok, az egész világ tudja; mihelyt valamit észrevesznek, azonnal villámsebese szöknek fel s le valami elejtett jégvölgybe, hova ritkán megy valaki.

A fehér hómezőn csúsztam, mint a kigyó s tovább-tovább a legnyulánkább falakon; — vadat nem láttam. Fenn azonban a keselyűormok felett láttam egy száik körben nyugodtan lebegő fekete pontot. Ez báránykeselyű volt, mely nekem azt adta tudtomra, hogy ott zergék vannak. Mint egy nyíl, mely az íven lövészkészen áll, nézett célpontjára. A báránykeselyű, uram, hatalmas teremtmény, mely előtt az embernek is össze kell magát szednie. Nyaka és karmaiban oroszlán-izomerő van. Mint az ördög viszi nehéz zsákmányát kekeresztül a légen magányos fészkebe, mely körül a csontok s gyakran egy szétéptt ember ruha-

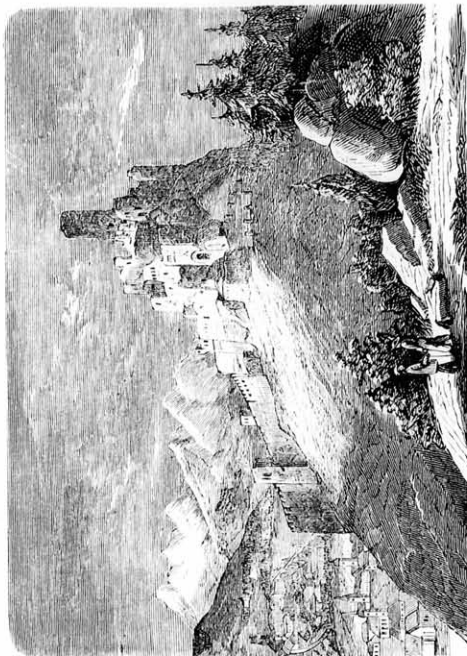

A melyseghen.

Magyar fölvidéki képek.

Trencsen vára.

Szepesvárja.

Selmec vidéke.

A Dana N. Marosnal.

darabjai és foszlányai is fekszenek. Feje kicsiny, erős metsző csőrrel, szemei mozgathatók és ragyogók, torka kék és széles. Kiterjesztett szárnyaival 10 láb széles, s karmaival egy erős férfi karját átfoghatja.

De mit érdekelt engem a fekete pont ott fenn? Én zergékre voltam kiűn s mentem tovább és tovább. Egyszer csak sűrű köd, a jégországban a leggonoszabb ellenség vesz engem körül. Egy jó óráig kellett helyemen nyugodtan maradnom, míg egy hasadékból előtörő szél a ködöt szét nem oszlatta. Egy alpesi holló repülve zuhogott felettem s végre fenn egy sziklaormon három vagy négy zergét láttam elshanni. Ott tehát egy jó lövésre volt kilátás, hanem az még egy kis megerősítésre kerül. Az út a lehető legrosszabb: hosszú és széles volt, s miután egész erőm megfeszítésével egy meredek sziklára felkapaszkodtam, ismét egy éles, magasan a levegőbe nyuló szikla állta utamat. Eltévedtem, a mi velem, lekemre mondom, évek óta nem történt. Oh néztem én ott a sziklákon valami párkányt vagy átjárót, de nem láttam sehol akkorát sem, mint egy egérlyuk. A zergevadásznak mindenek előtt hidegvérűnek kell lennie; szüneteltem s köröskörül nézegettem szerteszét. — A legnagyobbszerű kilátás nyílt előttem. Fenn a mélység felett a sötét sziklafalak fehéren csillogó esésaikkal; lenn, mélyen, mélyen a fekete üregben egy patak zuhogott, mely a repedéseken át tompa mennydörgésszerűen hatolt fel. Körömben különben semmi életjel, semmi egyéb, mint merev sziklatömegek, melyek mind-magasabbra tornyosulnak. Az ormokra fel igazi kíváncsisággal tekintettem, mert felülről még más utak is vezetnek le.

Hosszu fontolgatás után egy egyedüli mendéket találtam. — Vissza, ugyanazon úton, mélyen feljöttem, nem mehettam, az kész halál lett volna. Körülbelül hét rófnyi térséget még a legmeredekebb sziklán kelle bejárnom, azon lemennem s csak ott volt ismét egy lábszélességű el, melyen megtartózkodhattam s aztán tovább mehettam; le vagy fel, az most mind egy volt, mert ha sok időt vesztegetek, leszáll az éj, akkor aztán végem!

Hogy azon hét rófnyi utat megtelhessem, egy mélyedést kelle vágnom a sziklába. Ehhez mindig volt övemben egy kis éles balta. Nehéz munka volt, hanem csak ment. — Tómpa morajjal zuhantak alá a ködarabok, melyeket letertem a beláthatatlan mélységbe, s a vízhang e mellett oly zenét csinált, hogy nem tudtam ki-venni, hol van az esés vége.

A ki itt legurul! gondolám megborzadva. Ide

jöjjön egy újdonsült hegymászó, akkor fogja csak igazán ismerni az Alpepek rettentőségeit!

Igy gondolkodám s nevetnem kellett és rettenetlenül vágtam a követ tovább. — Egyszerre rövid elsötétedést vettem észre, mint midőn a nap előtt egy kis felhő suhan el, egy subogást, egy sóhajtást, körülbelül mintha önnek a völgyben orra alatt egy egér szökik el. Hanem egerek ott fenn nincsenek, más valaminek kellett tehát lennie. Uram, tudtam én, mi az, mielőtt fejemet félrehajtottam volna. Alig repült el a gondolat, fejemen egy lökést éreztem s kalapom alábukott a mélységbe.

A keselyű volt az, mely mint a nyíl s vihar rohant rám s az első támadásnál csak kalapomat érinté. — Kalappommal mitsem törődött, hagyta azt nyugodtan esni; ő inkább rám függeszté szemét. Valószínűleg itt volt félszék valahol közelben, s ha igen, akkor ez óriás sas nem hagy fel rohamaival, míg golyótól nem találatva a mélységbe le nem kalimpál.

Én a sziklán csak úgy voltam, hogy egy bagoly taszitása is kimozditható volna egyensúlyomból, és most e hatalmas állat zuhogott felettem, viharos szárnyaival s csőrével meztelen fejemre célozgatva.

Átkozott! kiáltán elkieseredve, le akarsz dobni, hogy darabonként emészd fel szétzuzott hullámat, s hogy csontjaimat az eső mossa el?

Volt még esővemben egy golyó; fészeken a kívájt sziklatámlához szorulva, óvatosan vettem le vállamról s felvontam a sárkányt. Célozni úgy mint máskor, nem lehetett, nem volt aunyi terem; hanem halálos ellenségemet jól szemügyre vettem, hideg vérről tartottam felé a csövet s vártam a legjobb pillanatot a lövésre. Hibáznom nem szabadott, mert ha azután ismét tölthetnék is, a gaz nem engedne nekem erre időt. Szememmel irányoztam és tudtam, hogy nem fogok hibázni. — Vadászéletemben tettem már én több merész lövést is.

A sötét hatalom, mely az Alpokon a vadászt mánakul üldözi, ellenem volt.

Azon pillanatban, midőn löttem, jobb lábam, melyet egy ingatag köre erősítettem, megcsuszamlott. Lábizmaim, a nélkül, hogy akartam volna, az izgatottság miatt megcsuklottak, vagy talán a lövésokozta rázkództatás volt az, mely a követ lefőrtte; — a csőnek iránya azon pillanatban megváltozott s a keselyű a helyett, hogy alábukott volna, egyenesen nekem rohant, szárnyával esapkodott s oly ütést adott, hogy az álláspontot és egyensúlyt tökéletesen elvesztettem.

Azon pillanatban, midőn valaki esik, agyában

összefolyik az önfentartási ösztön feszültsége az idegalkábultság első rohamával. Megmentése ily zavarban sokszor a legeszekélyebb körülménytől függ; akkor aztán megtörténik az, a mit a megtörtént megmentés után csodának szoktak nevezni.

Midőn én estem, a sas utánam csapott, hogy éles esőrét testembe mártsa, én pedig esés közben utána kaptam. Mint történt az, hogy az én fogásom sikerült? nem tudom, de nemsokára durva karmainak egyikét kezemben éreztem, és azt halálos aggodalmamban vaserővel tartottam.

A következő pillanatban arcomon iszonyu ütés ért, mely majd öntudatomat elrablá. Hanem azért nem bocsátottam őt el s egy légutazás érzetét élveztem, mi alatt a keselyű dühösen harcolva velem, mindenkép igyekezett magát kiszabadítani. — Még csak pár pillanatról tudok magannak

számot adni. Éreztem, hogy az utazás végefeléd jár. Testemnek sulya lejjebb vonszoló a hatalmas állatot!

Öntudatlan állapotban voltam. Egy tompa esés, a mit még éreztem, vetett végett mindennek körülem.

Midőn ismét magamhoz jöttem, mélyen. egy hegyi patak partján feküdtem s mellettem térdelt Ramskuoni, a ki kalapjába merített vízzel mosogatta sebetem a vértől. Arcomban s egész testemben iszonyu fájdalmak gyötörtek, hangosan felkiáltottam, s ismét ájulásba estem. Végre a völgybe vittek és lassanként hoztak életre. Tomporcsontomat esés közben zuztam szét, arcom a sebtől egészen eltorzult.

A sziklákra többé már nem mehettem; de ha a keselyű, bár akaratlanul, le nem visz a mélységbe, akkor halál fia vagyok.

A kocsikről.

Nemzetközi viszonyainknál fogva a kocsik — mint a közlekedés lefőbb tényezőjének — ismereténél is inkább igényelheti figyelmünket, mert a legfontosabb szolgálatot teszi, nemesak jelen korunkban, hanem fontos szerepet játszott ó-korbéli őseinknél is.

Tekintsük eredetét. Mózes után Egyiptom volt az, hol a kocsit először a szekerek képviselték. A khinaiak a koci feltalálását Hiene-Yene-nek tulajdonítják. A görögök Erichteniust, 4-ik athéni királyt tartják feltalálójának, és mondják: mivel béna volt, jó szolgálatot tett neki. A kétkerekű kocsik lehettek az első; mégis megemlékezik Homér a négykerekűekről is, s a phrygiaiakat tartja feltalálójuknak.

Különféle nemzetbeli írók, kik bár tekintélyesbök, de még sem állíthatni, hogy talán ismerték volna egymást, mint: Broderith, Nicot, Listius János, Menaege, Bergier, Johnson, Minches, Soiterus a Vinda, s kiválólag Cornides Dániel, ki hazai történetünk legbuzgóbb buvárai közé tartozik, igazolják azon állítást, hogy a négykerekű koci magyar találmány, s hogy a Komáromgyében fekvő „Kocsi” helységében készülvén az első, ez után neveztek el koci-snak. A háborúban már az ó-korban hasznos szolgálatot tőnek a kocsik. Hadügyünkönél fontos szerepet játszottak; s tudjuk, hogy Szt. Gállennál a magyar sereg a szekereket körbe állítva, azok erősitésül használtattak. Leo a böles, hadügyünkre vonatkozólag részletes adatokat hagyott hátra, (lásd Magy. nemz. múzeum 1852.) 299—309) s Jornandes és Vegetiustól tud-

jak, hogy a hunnok táborukat erősségképen szekerekkel rakták körül. Bonfin — szemmel látott tanú — bizonyítása szerint még Hunyadi Mátyás hadjárataiban is használtattak a szekérsánc. Szt. Gállennál-őseink szekereiket és podgyászukat körbe állítva, éji örököt rendeltek ki, maguk pedig a föbe heveredve, esőndesen iddögáltak, mondja a hunnok avonatközölag „Kerekgyártó, Magyarország műveltségi történetében.”

Kétséget sem szenved, hogy a kocsigyártást őseink tökéletesen ismerték, s hogy e mellett néhány okiratot hoztak fel: szent László királyunk 1094-ki dekretumának III. könyve 28. fejezetében mondatik, hogy a futárok elvenni ne merészeljék szekereikből a lovakat az egyházba, vagy a püspökökhöz és főispánokhoz menőktől, ugyszintén a papok szekereiből sem. Ime tehát, hogy a XI-ik században voltak szekereink, világosan tudjuk. A XII-dik században Kálmán király 1100 L. I. dekretuma azt rendeli, hogy azok, kik a király számára útazásaiban lovakat és szekereket szolgáltatnak, adó fejében hetenkint csak négy denárt fizessenek. A XII-dik században, 1255-ik évben, IV-ik Béla király alatt már szekerekből álló külön sereg is volt Magyarországon felállítva; ugyanis az mondatik az 1255-ki kiváltsági levelében a jászói prépostságnak, hogy „a jászói prépostság területe délfelől szekereseknél falvával határos, mely Zekeresnok neveztetik.”

A XIV-ik században a négykerekű, fedetlen, neutitscheini kocsik már nálunk is dívatban voltak, sőt ugyanezen században már a hintók is tö-

kéletesen készítettek hazánkban. Erzsébet királynő 1343-ban András fiához Nápolyba, s Nápolyból Rómába utazandó, négylovas oly nagyszerű hintóban tartotta díszmenetét, hogy vele szemben még nyolc udvari hölgy is elfért, s oly pompás volt menete, hogy hintáját két oldalt 50 aransarkantyús vitéz kísérte.

A királynő kíséretéhez tartozott még Gilet Vilmos nádorispán és több főúr, s Veit nyitrai püspök, kiket számos eseléség követett máhás kocsikkal.

A XV-ik században Ujlaki Miklós erdélyi vajda küldöttségével találkozunk, mely 500 lovas nemes urból s 24 — négy-négy fogatu hintóból állott. Ugyanczen században, 1457-ben, László király Párisba menyasszonyáért követséget küldött, melyben 200 négy-négy lovas hintóban négyszáz magyar hölgy ült, s ugyanekkor László királyunk a francia királynének egy diszhintót küldött ajándékba.

Mátyás özvegye 1501-ben Ferrarába, — férjét gyászolva — gyászhintóban érkezett.

A koci feltalálásárról vélemények mindazáltal különbözők. A görögöknél Theseus a harcocsikat (küzdő-szekereket) hozta be. Móz s már említé Pháraó társzekerét.

A görököknél a kocsirúd előtt volt egy kopja s a koci oldalából kaszák álltak ki; s ilyen kaszák

kocsikkal hatoltak ök az ellenség sorába. Ezeken kívül használták a görögök még a kétkerekű kocsit is; e koci kerekei alacsonyak valának; maga a kas hátul nyitva. A római szintén már régebben használták a kocsikat. — A kocsit régentén majd emberek, majd állatok, majd gépezetek által húzták. A XIII-ik századtól; napjainkig igen sokféle kocsit találtak fel, így Hevin Simon Brüggében talált fel egy olyan szél-kocsit, mely mint a közönséges koci, kerekkel volt ellátva, s melyben 28 személy ülhetett, s mely lapos területen igen gyorsan haladt. Az angol Stater oly erős kerekkel ellátott kocsin utazott, mely vitorlák által hajtatott; megemlíthetőnek vélem a kocsik e rövid vázlatában még a villanyos kocsit is. Szántalan már napjainkban a különböző kocsik száma, azonban bármily nagy számmal legyenek is, eddig a legsikerültebbek közé csak a gőz által hajtott gőzkocsikat számítom. Az utóbbi években feltalált Velocipede- vagyis kengyelfutó-géppel, mely talán olvasóink előtt is ismeretes, Párisban a boulognei erdőben egész versenyeket rendeznek; oly gyorsasággal haladnak ezen szűnyogvékonyságú, két- vagy háromkerekű kocsiskák, melynek kerekeit a rajtuk ülő labával hajtja, mint a rokkát szokás, — hogy 1 óra alatt négy mérföldet is hagynak maguk után.

T—i Gy.

Egy hét története.

(Január 4.)

(VK.) Benne vagyunk a „boldog új évben“, mely már születésével is aggodalomba ejthető azokat, kik előítéletesek, — mert épen *í p é n t e k e n* köszöntött be.

Új év és tárca — ez a két szó a legszorosabb összefüggésben áll. De épp azért, mivel a sok újévi jó kívánat elég terhére van az emberek tárcájának: jó, ha legalább a lapok tárcái békét hagynak a gratulációkkal úgy is oléggé megzaklatott olvasónak, s a helyett, hogy az üdvözlések utszéli virágaiából kötnének bokrétákat, inkább körül néznek: mit hozott az új év, ez a „képzelt“ gyermek, melynek bölcsőjét egész üdvözlő karékkal környezi boldog, boldogtalan.

Az ember szereti magát ámitani ama nagy titkos „óra“ előtt is, melynek kegyességében a „mindörökké — soha többé“ komoran fonségese hangja szól. — Földarabolja részekre a végtelen időt, mely percenként ép úgy öli magát, mint másokat. Így legalább módunk van el-eltemetni a minden

tizenkét hó alatt megöszített Sylvestert, mely pedig csak tréfát üz képzelmünkkel, s másnap már, mint egy arany hajú, mosolygó arcú gyermek, enyolég és tréfál velünk. Pedig sajátlag nem is az idő játéka ez, hanem csak a reményé, mely ezer meg ezer alakban tündérekedik velünk, s mindig előttiünk lebeg, soha sem igen közel és soha sem igen távol.

E tündér játékától mosolyog az új év első napja is, melyben pedig tényleg semmi sem változik, csak egy szám. De ha egyszer kedves alkalom nekünk; ám biztassuk magunkat, hogy ez új nappal az életnek is egy új kötete kezdődik, melynek még üres lapjain két nyitott rovat áll: egyik az öröm, másik a csapások számára.

Adja isten egyeseknek, családoknak és az egész hazának, hogy az öröm rózsaszín szegélyű rovata ebben az új kötetben sürűn megteljen, míg a gyászrovatban csak elvétve essék egy-egy fekete betű.

A sok üdvözlés közt, mely az első napon anynyi ajkat és kezét hozott mozgásba, (egyik előre nyúlt, a másik valamit nyújtott,) volt egy igen gyöngéd megemlékezés, melyet említeni akarunk.

A gazdasszonyi egylet választmánya egy arckép-csoportozattal ajándékozta meg Damjanich özvegyét. Nem híres emberek, se nem kitünő szépségek albuma volt ez, hanem azoké a szegény árva gyermekeké, kik az egylet intézetében növekednek.

Akármily szerény legyen is ama kitünő hölgy, kinek ez ajándékot vitték: e képen egy édes jutalmat kapott. Valahányszor rá tekint: öntudatának jól fog esni, hogy e szegény gyermekekért, kik hálásan gondolnak rá, (mert hiszen még gyermekök!) mennyit fáradozott!

Semmi sem hálásabb különben, mint a gyermekekért tenni valamit.

Minap megnéztük a Bergheer színházat, mely sátorát a Ganz-ház mellett üté föl. Tájképek, vízjátékok, gépbábok kötél-tánc s szellemalakok láthatók benne. Egyben-másban, de kivált a szín- és alakgazd: g vízjátékokban, minden ember kedvét lelheti ott; de micsoda a mi kedvtelésünk a gyermek gyönyörködéséhez képest, midőn a tájképen látjuk az úszó hattyúkat, melyek egész gráciával úsznak és hajtogatják hosszú nyakukat, vagy az egyes automatákat, midőn a kötél-táncolnak.

Előtűnk egy sor intézeti gyermek ült, s egészen elfödtek előlünk a mutatványokat. Ki is nézhetne volna tovább ama szép, de lelketlen tárgyakat, midőn egy darab élő paradicsomot láthatott e kis csoport ártatlan örömben. Sem Shakspeare-nak, sem Bethowennek nincs soha oly hálás és örvendező közönsége, mint e játszó gépeknek és báboknak volt. Édesded kacaj s gyönyörteljes bámulat ült minden kis kerek arcon, s eszünkbe jutott: csakugyan „övék a mennyeknek országa“ — a mig ki nem nőnek gyermekruháikból.

S miért nincs Posten állandó „gyermekszínház“, sőt még gyermekkert sem? Elmennénk oda gyakran mi — vén gyermekek — is, a kacagó kedv és zsvajj közt szomoruan álmodva vissza magunkat ama korba, melynek boldogsága addig tartott, mig meg nem tudtuk, hogy voltaképen mi a boldogság!

Soha olyan csodálkozást, mint a minő gyermekek arcát lepte el, midőn a Bergheer színház hirtelen előtűnő s tisztán látszó szellemalakjai váltak ki a levegőből. Hogy borzongott ártatlan kis lelkük az ördögtől, s hogy repdesett a tiszta képi szárnyas angyal láttára!

E szellemalakok itt ügyesen vannak előtűn-

tetve; jobban, mint egykor a népszínházban, mely jobban is teszi, ha szellemalakok optikai szemképrázatása helyett egy kis költői szellemmel táplálkozik. Nem is oly hálátlan ez, mint némely operette-mámoros igazgató hiszi.

Kazár Emil vigjátékának: „A két kulacos“-nak is volt közelébb annyi közönsége, mint az „Ördög piluláinak“ szokott lenni. E vigjáték nyereség a budai színpadnak, s nyereség az irodalomnak is, főleg azért, mert szerzőjében ama kevesek egyikével találkoztunk, kiknek jövőjéhez a vigjáték terén reményt köthetünk.

„A két kulacos“ komoly törekvés gyümölese, mely ha egész kidolgozásban nem sikerült is, de igen sok jelenetében tanúsított valódi hivatást. Szerzőjének sok érzéke van a kómikum iránt, tud alakjainak jellemző vonásokat adni, s nyelve eredetibb s ötletdúsabb, mint általában vigjátékainké szokott lenni. A cselekvény azonban nem eléggé drámái s a katasztróf elnyújtott.

Maga a két kulacos, e kassai főpolgár, ki hol a labanccal, hol a kuruccal tart, a melyik t. i. a várost megszállja, ügyes jellemkép, mely azonban nem a cselekvény által domborodik ki, hanem teljesen készen lép elő. Ha a vigjáték valóban az volna, minek Börne mondá: „a szomorújáték eszményit, a vigjáték arcképez“, akkor a mű, melyben sok az eltalált arckép, teljesen betöltene rendeltetését. De az arcképezés mellett a kómikai cselekvény érdekessége sem engedhető el. E műben ez főleg az által lett volna elérhető, ha a két kulacos lányának szerelmi története érdekesebben lesz kikerekítve. Az apa önzése és a lány szerelme képezhettek volna a vigjátéki küzdelem anyagját. A lány azonban itt egy akaratlan esinos kis báb, melyet az apa hol a labanc, hol a kuruc hadnagy kezébe tesz, s a nézőben nem kél föl semmi élénkebb érdek sorsának kimenetele iránt. Valóban nem esett volna nagyon rosszul egyik nézőnek sem, ha e lány bármelyik versengő hadnagnak válik is birtokává, mert a tudós ifjú, a kié csak a külesemények szerencsés fordulata folytán válik, szintén nem úgy van festve, hogy rokonszenvünk erősen a pártjára kelhetne. De a többi alak, a két hadnagy, két senátor, sőt a staffage-személyek is ügyesen vannak bemutatva, s Molnár ha a címszerepet nem rontja el annyira, ha a nyelvez Zsuzsa asszony eredetibben bír jellemezni, mint Vincéné asszony, s ha végre a versengő hadnagykok valamivel finomabban tudnak színezni: akkor e vigjáték jó oldalai bizonyára még inkább kiemelkedtek volna. De Molnár annyit rontott, a mennyit csak ronthat egy

színész. Ő bohókás külsőségekre helyezé a súlyt, s ugráló lábaitól s grimace-aitól alig láthattuk a helyzetek kómikumát. Ez valóban a „trop de zèle“ baklövése volt.

A műből meglátszott, hogy e fiatal írónk Molliére-től tanul. Vigjátékának szintén egy erősen színezett hőse van, s inkább a jellemzésre, mint a helyzetekre kívánja fektetni a súlyt. Tanul — mondtuk, — de nem utánoz, a mit igen helyesen tesz, miután a múzsa is osztozik az emberi természetben, mely szerint élető elemét inkább a belőlről fejtett, mint a kívülről kapott meleg képezi.

Ugyanakkor, midőn a népszínházban e fiatal írónk kapott megérdemelt tapsokat: a redout kiébb termében Hellmesberger vonós négyes tár-

sulata gyönyörködteté a zenekedvelőket. A „primás“ nem oly mély szellemű, de talán melegebb hegedűművész, mint Laub. A társulat jó, bár nem lehet egészen elmondani rá, mit a florenciekre: „négy ember egy szívvel és egy lélekkel.“ Ját-szott a Hellmesberger fia is, s hegedűjátékával megnyerte a közönséget. Három hangversenyt adnak, gyorsan, egymásután, mivel sietni kell, mert a „három király“ után jön a vig zsarnok — a farsang, midőn a világnak öt hétig csak oly zene kell, a mi mellett táncolni is lehet. Quar-tetteknek, szonátáknak, symphóniáknak ki kell térni a „cotillon“ keringő-árja elől. Itt is az oko-sabb enged.

Vegyes közlemények.

— **Történeli naptár.** *Január.* I. Marius le-győzi Jugurthát Kr. e. 104. — Genuában a Fiesco-féle összeesőüvés. 1547. — Bürger 1748, Heine Henrik 1800, Zwingli Ulrich 1484., Petőfi Sándor 1823-ban születtek. — Ausztriá-ban a tortura eltöröltetett. 1776.

2. Ahsley Cooper angol államférfi † 1682. — Lavater született 1801. — Batthiány Kázmér Eszéken kapitulál 1849.

3. Washington győzelme Mahwoodon 1777. — Bem tihuteai győzelme 1849. — Gr. Majláth Hen-riette, apjával, a történetiróval, a bajorországi Starenberg-tóban végzi életét 1855.

4. Mészáros Lázár csatája Kassánál 1849. — Henrik osztrák főherceg egybekel Hoffman szí-nészével 1868.

5. Turenne győzelme Türckheimnál 1675. — Windischrätz megszállja Buda-Pestet 1849. — Medicis Katalin francia királynő † 1589.

6. Pipin frank király és II. István pápa Pontion-ban 756. — Arragoniai Katalin † 1536. — III-ik Frigyes által Ausztria főhercegséggé tétetett. 1453.

7. Epienr K. e. 339, Bonaparte József 1708. szü-lettek.

8. Gallilaei † 1642. — Göttingában forradalom 1831. — A bécsi congressus-acta 1815.

9. Jassyi békekötés 1792. Bethlen István erdélyi fejedelem † 1648.

10. Linné 1778. I. Viktor Emmanuel 1824. I. R ákóczy György 1649, gr. Desseffy Emil 1866. ††. — Megjelent a Magyarország politikai szer-

vezetét tárgyazó (Bach-féle) császári pátens-1853-ban.

11. Moszkvai herceg Ney született 1769. — Schlegel Frigyes †. 1829.

12. Palermói forradalom 1848.

13. Julius Caesar átmegy a Rubiconon K. előtt 49. — József főherceg nádor † 1847. — Gróf Batthyány Lajos elfogatik 1849.

14. Bonaparte Rívolinál Alvinczyt meggyőzi 1797. — III. András az utolsó Árpád-ivadék † 1301.

* (*A borivásról.*) A XIV. században annyira általános volt az iszákosság, hogy a részegeskedést a becsület és jólelkismeret kérdésévé tették, mert a ki valamely társaságban nem ivott ver-senyt a többiekkel, azzal gyanúsították, mikép lelkiismeretét valami gonosz titok terhelte és fél, hogy a bor megoldhatja nyelvét. A borozás min-dig nagyobb mérvet öltött, behatott a királyi udvarokba s a kis német fejedelemségek udvarainál napirenden volt, hogy az ország oszlopai minél többet dülöngözhessenek. Midőn a XVI. század elején Ulrik württembergi herceget elűzték, Fülöp hesseni örgróf, továbbá a száz választó fejedelem gyületeket tartottak érdekében Weimarban. Friselin leírja e gyületeket, mely azzal végző-dött, hogy „mindenki halálos részeg lett.“ Fülöp mint tekintélyes ivó, célul tűzte ki, hogy a választó-fejedelmet lerészégíti, a mi oly fényesen sikerült is, hogy míg ő saját lábán hagyhatta el a társa-ságot, a fejedelem már mozdulni sem tudott. Fülöp maga dicsekszik egy ismeretes lovelben hű-siességével. — A hohlenlohei vazzalok beigtatása

„ősi német szokás szerint“ úgy történt, hogy két-pintes serleget kellett egyszerre kiüríteniök, bebizonyítandók, (írja König történelme) hogy csakugyan igen nemes német vérből származtak. — Keresztély szász választó-fejedelem 1610-ben II. Rudolf császárnál levén Prágában, midőn elvált, szívélyesen megköszönte a vendégszoretetet, melyet kifogástalannak nyilvánított, minthogy „ő úgy örág sem volt józan.“ — Schweinichen siléziai lovag 1552—1562 a német földön utazván, elégűlten jegyzi föl emlékirataiban, hogy nagy tiszteletet és becsületet szerzett nevének, mert mindenütt versenyt dőzsölt. — Bodley John, ki az angol történelben ismeretes személy, a XVI. század végén Irlandban járván, leveleiben keményen kikél az irek ellen, mint a kik nem jól foragják a whiskeyvel telt palackokat: míg Longyelországból elégűlten jegyzi föl, hogy ott kidobják a társaságból azokat, kik nem akarnak inni.

* (Nevezetes fősvények.) A nevezetesb fősvényekről érdekes cikk jelent meg egy francia lapban. A közlő utal egyszersemind az adatokra, honnan közleményét merítette. 1522-ben Párisban egy Cadudal József nevű euber élt nagy nyomorban, ki az utcákon főszedett ételhulladékokból élt s meghalván, 8000 aranyat találtak szalmája közt, a mi abban az időben legalább is hetszer több volt, mint most. Baufin Miklós, ki XII. Lajos udvari orvosa volt, mindig mások által elviselt ruhákat vett, s a király előtt mindig panaszkodott az élet nehézségeiről. Lajos király nem egyszer ajándékozta meg új öltönyökkel, hogy tisztosségesen jelenhessék meg előtte, de Baufin azonnal eladta. — Végül előzte a király, mert az orvos oly szennyes papírra írt egyszer orvosi utasítást, hogy a király éktelen dühre fakadt. Baufin 100,000 frankot hagyott maga után — Courtois Benjamin, kit XIV. Lajos később marquisvá tett, öreg napjaiban oly példátlan farkar életet élt, hogy nevelésére bizott unokáit egy esztergyóshoz adta dolgozni, és csak akkor kaptak új ruhát, ha maguk megkeresték a ruhák árát. Courtois egyszer meghalván, hogy Párisban 200 darab aranya veszályban forog, gyalog ment oda Nantes-ból, de mire megérkezett, már elveszett pénze; ennek folytán szelhűdés érte s meghalt. — Dantes Izsák, ki 1782-ben halt meg s kegyes alapítványokat tett, utolsó három évében ki sem mozdult szobájából, miután ruhája egészen elnyűtt és ujat nem akart venni, mert gyöngéldű volt, s félt, hogy előbb meg fog halni, mielőtt ruháját rongyokra viselhetné. Egészen ruha nélkül volt otthon, s ha valaki melátogatta,

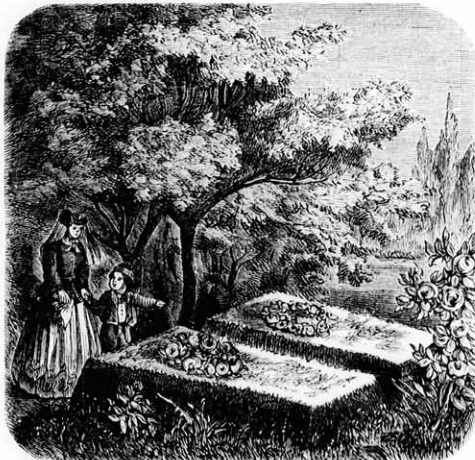
egy olasz fal mögül fogadta a társalgást, vagy pedig egyik lakójától kért kölesön egy köpenyeg.

* (Egy király hóbotjái.) V. Fülöp spanyol király (1701—1746) különös hóbotjai közé tartozott, hogy a legesekélyebb betegség nélkül is hat hónapig egy folytában őrizte az ágyat, s addig fehér ruhát sem váltott. Fehér ruhát is csak akkor váltott, ha azt előbb a királyné pár napig viselte, mert félt, hogy a tisztta fehéremű gyilkosa lehet. Különböző időpontokban evett és aludt; majd reggel, majd este hallgatta szokott miséjét. Télen nemcsak nem fűtetett, hanem minden ablakot tárva nyitva hagyatott, míg nyárára minden legkisebb nyílást szorgalmasan el kellett zárni. Egész kényelmesen járhatott volna, ha hosszú körmei nem akadályozzák. Sokszor egész hetekig egy szót sem szólt. Míg az ágyat őrzé, nem gyónt; de annál többet imádkozék. Három flanel-takarót a legnagyobb melegben is elviselt testén, legnagyobb hidegben pedig ruha nélkül sem fázott. Álmában néha össze-visszakarmolta testét körmeivel, s reggel aztán erősen vitatá, hogy vagy skorpiók vannak elrejtve ágyában, vagy meg akarták gyilkolni. Volt este, midőn halottnak képzelé magát, s azt kérdezte, hgy miért nem temetik már el? — Néha rohamos örültséggé fokozódott esőndes hóbotja s ilyenkor összekörmölte, csípte, harapta a jószívű királynét, gyóntató atyját, orvosát, szóval mindenkit, ki közelébe menni bátorzkodott. Ha kérdezték, mi baja? — rendezen mosolyogva azt felelte: „semmi!“ s aztán mosolyogva, dalolva föluggrott s második nejét, parmai Erzsébetet kékre, vöröstre veré. Nem egyszer történt, hogy nem akart ágyba feküdni s csak támlásszékn aludt, míg aztán lábai megdagadtak s ágyba kellett vinni. Környezetének: a királynétól az utolsó szolgálíg igen keserves élete volt.

* (A kigyók, mint házfelügyelők.) Sir Emerson Tennyey észéli, hogy Ceylonban a mérges cobra-kigyót mint házfelügyelőt használják, a ház őrizetére szoktatják, mint nálunk az ebet. A kigyók körülcirkálják a házat, a nélkül, hogy csak valakit is bánatának a ház lakói közül, hanem annál inkább üldözik a tolvajokat. Valóságos rémei a más tulajdonára vágyakozó jámbor embereknek. Ez állítás valóságáról egy hittérítő legújabbban is meggyőződött Neyombaban, Marco Fernando nevű házi úr házában. A kigyó szabadon járkált ide s tova a házban, nem bűjt elő rejtekéből, csak ha valami zajt, lármát hallott. Ekkor aztán rögtön ott termelt és sziszegett. A házelőket mind ismerte. A singhalok Ngemba tájékán azt hiszik, hogy ha valamely comba-ki-

gyó jelenik meg egy háznál, abba valamelyik nemrég elhunyt házbeli lelke költözött. Nevezett helyen, az elhunyt nagyapa lelkét tisztelték a kigyóban s csak később, midőn a kigyó kicsinyekkel szaporodott, kezdtek gondolkodni, hogy talán még sem a nagy apa lelke az, mi benne van.

— (*Damjanics és Láhner honvédtábornokok sírja Mácsán.*) Ama szomorú nap éjjelén, melyen a haza leghívebb fiai mátyrhálalt szenvedtek az aradi vár sáncai közt, a hóhér és több katona őrzé a tizenhárom hős férfiú hulláját. — A hóhér, ki gyanítá, hogy a megdicsőültek tetemeit a rokonok nem fogják azon dicstelen helyen nyugodni hagyni, szintén az őrizet közt volt, mert remélé a holttesteket eladhatni. — E számításában nem is eszlódott. S mindegyiket elvivé valaki azon helyről, hol oly szégyenteljes, de dicső halállal múltak ki. — Csernovics Péter, Mácsa akkori birtokosa, pincérjét s egy paraszt embert küldött Aradra Damjanics és gróf Leiningen tábornokok hullájáért. — Az előbbi rokona volt. — Midőn e küldöttek a vár sáncai közé értek s a hóhérral megegyeztek, felásták a már behányt hantokat s Damjanicsot dús szakáláról azonnal felismerték; de

Damjanich és Láhner honvédtábornokok sírja a mácsai parkban.

az éjjeli sötétben Leiningen helyett Láhner tábornokot tették föl a kocsiára. — Reggel Csernovics Péter az érkező kocsira elé lovagolt s meglátva az élettelen hullákat, keserű könyekre fakadt. — Otthon angol kertjében kettős sírt ásattott s belehelyezteté mindkettőt. Mondják, később Csernovics Pétert ezen nemeskeblű tettéért az aradi várban töltendő több havi börtönre ítélték az osztrákok. Míg az ő birtokában volt Mácsa, addig a kettős sírja a legnagyobb gond fordítattott s élő fából volt keresztjük, mely télen-nyáron egyaránt zöldelt. — 1862-ben gr. K. Gy. megvette Mácsát. Eleinte szintén ápolák a sírt, de később, kivált az utóbbi időben, annyira elhanyagolták, s oly kevés gondot fordítottak rá, hogy meg nem leheté különböztetni a sima földtől. — Damjanics neje már

többször meglátogató a sírt, hol könnyet áldozott azon férfiú emlékének, kibén ő szerető férjét, s a haza egy hős bajnokot veszíte. — Nem rég kissé felhánytatott a sír, s meg lehet némileg különböztetni az egyenesen fekvő földtől; de nem válik nagy becsületére sem a birtokosnak, sem az otlakló számos magyar érzelmű uradalmi tisztnek, hogy még egy egyszerű fakszerű fakszerűt sem jelölik a haza szent ügyéért elvezett két bajnok sírját. — Most, midőn a szabadság hajnala dereng felettünk, midőn már nem bűn emlékeznünk azokra, kik éltüket szeretett honunkért feláldozták, — minthogy már tekintélyes összeg gyűlt össze a haza nemeskeblű fainak áldozatkészségéből a vértanúinknak emelendő sírköve: reméljük tehát, hogy minél előbb fellállítandja a vállalkozott bizottmány a dicsően elhunyt tizenhárom vértanú méltó emlékoszlopát.

E. Gulácsy I.

* (*A mi ellentétünk.*) Californiában minden gyorsan megy. Nem ré- giben reggel 5 órakor a San-Juan-Nevada úton megtámadták a postakocsit és 30.000 dollárt raboltak el; 7 órakor már ki volt tűzve a díj a tettesek fejére; 12 órakor kipuhaltolták a tetteseket; délután 2 órakor elfog-

ták és az egész pénz megkerült; 5 órakor a rablókat agyonlőtték és 6 órakor már el is temették.

* (*Papir-kalapok.*) Amerikában már e nyár folytán papirból kezdtek kalapokat gyártani. A találmány egy Kentucky-ból való vegyészé. Az ily kalapok sokkal könnyebbek a szalmából készü- tektnél, sőt tartósak is; egy darabból állanak, s tetszés szerinti formát vagy színt adhatni azoknak. Vizmentes folyadékba itatva, az esővel is dacolnak. Legnagyobb előnyük az olcsóság. Igen csinos női kalapokat is gyártanak, melyeket a középosztály máris divatba hozott.

vizzel. Ez alkalommal a jelenlevők közül többen megkóstolták a vizet, és azt igen jóízűnek találták.

* (*Bikaviadal Pesten.*) M. hó 30. a státió-utcában egy vágni vezetett bika a kötelek: daóra elszabadult, s az ottani füke telkek egyikére futott be. A mészárosok rá eresztettek két roppant nagyságu vérebet, melyek lihegve rohantak a készen váró ellenfélre. Erre aztán olyan küzdelem kezdődött, hogy megbámulták volna a római amphitheatrumban is. A bika eleinte játéknak látszott venni a dolgot, s könnyedén rázza le magáról az alkalmatlankodó kutyákat, de végre szarvait vette igénybe. Három-négy ölnyi magásra vetette fel az óriási kutyákat. De ezek újra neki támadtak, míg végre az egyik kutya a bika lába alá került, hol az annyira összegyurta, hogy elterült a porondon. Ekkor egy új Toldi Miklós lépett az ardnára: egy markos mészároslegény alakjában, s békán elibe állt a dühös bikának. Ez azonban neki rohant, leterítette, s tiporni kezdte lábával. A körülállók nem mertek segítségére menni, határozatlanul nézték a borzasztó jelenetet. A szegény embernek bizonyosan vége lett volna, ha a másik kutya újra neki nem rohan a bikának s magára nem vonja haragját. Míg a bika ezzel veszdődött, az alatt a másik életjel nélkül heverő kutya is magához tért s egy hatalmas iramodással neki rontott s bele kapott füle tövébe. Erre a bika egyszerre megállt s meg sem moccan többé, csak táguló orrlyukaiból fujta a forró párát s lábait remegtek egész lát-hatóság. A mészárosok ekkor megkötözték, de a kutyát nem tudták eltávolítani a fületől, ott függött, mintha odanőtt volna s a bika végigcipelte a státióutca egész a vágóhidig az eleven fülön-függőt.

* (*A Szondi-émlék ügyéről*) lapunk szolt legutóbban, midőn a Szondi hősiességének porladó emlékéért Drégel várát ismertette: az ért ott állítandó emléki ügyét nem tartjuk fölsőlegesnek részletesben ismertetni. A hontmegyei kaszinó-társulat dec. 23-n tartott közgyűlésén a Szondi-émlék ügye kerülven szőnyegre, hálával fogadtattott királyné ő fajsége 100 fnyi küldeménye. Az emlékre azon-1000 ftnál több nem gyűlt be. Lippert építész egy a választmányhoz intézett levelében azon nézetét fejtegeti s indokolja, miszerint Drégel várhegye fekvésénél, a kellő pénzhányánál s a tartóssági cél szempontjánál fogva részéről is a kápolnaszerű emléket tartja célirányosabbnak, az emlékválasztmány jelentésében (a többség által a kisebbség ellenében) véleményezett szobor-alaku emléknél, ha csak legalább 10,000 frrtal nem rendelkezik az emléki-egylet. — Azon esetre pedig, ha a kápolna-alaku emléki létesítése fogadtatnék el, a primás azon ajánlatot tette, hogy minden szükséges anyaggal kész az emlékügyhöz járulni. A kápolnatervezettel azonban ellenkezik a választmány ajánlata, mely a szobor-émlék mellett nyilatkozik. — S e fölött hosszas vita támadt: — Végre két ellenvélemény (szobor-e, vagy kápolna) mellett és ellen minden lehető indok felhozatván vagy ismételtetvén, báró Majthényi László és Horváth Miklós két, némileg szétágazó véleménye emel-tett végzéssé, mely szerint a Szondi-választmányi

elnök (báró Majthényi László) és jegyző (Pongrácz Lajos) megbízatnak a Lippert műlépítés által készített és részletes terv és költségvetést a primásnak, mint Drégelvár örökös urának bemutatni s vele a „kápolna“-modoru emléki anyagi kivihetősége iránt értekezni; mi ha a meglévő készpénzbeli erővel létesíthető nem volna, utasított az emléki-választmány az ügy újból megvitatására s a kaszinói közgyűlés elébe leendő terjesztésére, véghatározat vegt.

* (*Rendőri szaklap.*) Forster központi rendőrbiztos rendőri szaklapot óhajt szerkeszteni, s folyamodott, hogy „hivatalos“ lehessen. Célja volna a rendőri közegek elméleti kiképzése; a gyakorlata van elég alkalom.

* (*A felvilágultság jele.*) hogy Uj-Verbászon egy jómódu evangélikus ember Popper Mór izraelita kereskedőt hívta meg gyermeke keresztapjának, ki a meghívást elfogadta s a keresztelés meg is történt.

* (*Rablásokerről*) irnak mindenfelől. A gombaszögi (Gömör) háromnál m. hó végén egy szegény agtalki embert, ki takarékpénztári adósságát leróni Rozsnyó felé igyekezett, négy fegyveres utonálló megtámadván, elvett tőle huszonöt forintot és fejezél a sapkát. Már gubájából akarták kifordítani, midőn szekeresek közeledtek, kiket a rablók megpillantván, csendesen tovább állottak. A megyében régebben is fordultak már elő némi jelentéktelenebb rablási csinyek, mire a bizottmánygyűlésen szóba hozott, nem volna-e tanácsos rögtönbíroságot kérni? De a megye azt határozta, hogy nem. — Beregmegeyben is kezdenek a rablók garázdálkodni. A mult napokban az ölyvösi g. kath. lelkész hazamenő útjában 3 rabló megtámadta, de miután ellent nem állott, — személyét nem bántva — szekeréről két zsák lisztet s több a városban vásárolt holmit elvittek.

* (*Vétetlen gyilkosság.*) Lunka (Bihar) községnek pópája m. h. 24-én ittasan ment haza és neje előtt dicsekedni kezdett, hogy már most mindenki honvéd lesz. Ez alatt töltött fegyverével hadonázván, a fegyver elsült, és neje halva rogyott össze. A vizsgálat megindított a g. n. e. p. pá ellen.

* (*Gyilkosság.*) Baranyából, Bicsérdől írják, hogy egy szomszéd falubeli 60 éves ember m. hó 26-ikán délután egyetlen fiát meggyilkolta. Apa és fiú közt egy idő óta valóságos gyűlölség fejlődött. A fiú 17. év óta nős volt s egy házában lakott atyjával. A vizsály naponkint nagyobb lett, s az apa azon szándéka, hogy meglehetősen vagyonát egyetlen leányának hagyja, a fiú haragját még inkább növelte, úgy hogy his szerint meg akarta atyját ölni. De a sors másképp intézkedett. A gyilkossági jelenetről a következők beszélnek: A bagoitai szőlők közt mind a ketten mélyen találtak tekinteni a kancsó fejkékre. A fiú még több bort akart, s morogva ment le a pincébe; az apa élő vett egy vasrudat, utána lopózott fának s több csapást intézett fejére. Erre fölment, még egy jót húzott a szivercsáitból, azután újra lement a pincébe s holtan fekvő fiának elvágta kezét lábát. A gyilkos apát bevitték Pécsre.